

మీరా

[బ్రహ్మశ్రీ నూకల సూర్యనారాయణమూర్తిగారు

మీరాబాయి సుప్రసిద్ధమగు మార్వారు దేశమున గోతోడ్ వంశజాతుడగు జయచుల్లుని చేతులలో నల్లారుముద్దుగ బెరిగినవిడ్డ ఆదినండియు బొండురంగని ద్వికరణశుద్ధిగ నేవించిన భక్తులు ఆమెకు భక్తిలోగలయానక్తి రక్తిలోలేదు. ముక్తిపైగలవాంఛ మగ నిపైలేదు. ఆలయములోని కరుగుటలోగల యావేశము ఆరాముముల జూచుటలోలేదు. కుడుచునవుడు, నిద్రించునవుడు రంగని దివ్య గామ సంస్మరణమే. వంటయింటిలోభజన వాటిలోభజన పడకటింటిలో డజన తెల్లిలేదు-తండ్రి లేదు-మగడులేదు. నర్వము ఆభక్తజన సులభం భగు పాంశురంగజే! మర్మార్గులగు ప్రజల దుశ్శీలయని దూరినవుడు వగనలేదు. జాపవాదమునకు జడిపి తండ్రి విషమిద్చివుడు నలదన లేదు. విధి విరామములేని ఆడువడుచు సాదించినవుడు కోపింపలేదు. తిన కామేచ్ఛచు దృష్టిపరుపమి భర్తమానలకు సాగనంపినవుడు భయమందలేదు. ధైర్యచిత్తసుగుణవతి! సహనశీల! ఆచంచల భక్తితో నానందమున ముసిగితేలిన సాస్వి. హిందూ సుందరీమణి లలో దలమణికమైన యీమీరాబాయి చరితము కటికి నాటకరూప మున వెలువడు భాగ్యమాంధ్రలోకమునకు గలిగినది. హృద్యములగు పద్యములతో మోక్ష సాధనమునకు బాట లెడగిన చక్కని పాటలతో అత్యద్భుత కథాసంవిధానముతో అనమాన కవితా ప్రవీణ్యతతో గ్రంథములలోనెల్ల అమూల్యరత్నమై, పద్యమై, నవరసభరితమై యొప్పుచున్న యీనాటకరాజమును జనువుచున్నప్పుడు పరమ మర్మార్గుడు భక్తుడుకాకపోడు. పాపాణుహృదయును గానీయు గాగ్గళమానమ ముక్కోసి, మూఢబ్ధియు విడువక నూనడు. సంకుచిత మనస్కుడు విశాలహృదయుడుగా మారకపోడు. భక్తిప్రకాశములకు అమూల్య రత్నమాల.

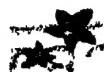
వెల 1-0-0

కాళహస్తి తమ్మారావు ఆండ్ నన్ను,

[పింటుర్లు, పత్రికలు, అందు బుక్కులు, గాడునంటి,

రౌడీ

(సాంఘిక నాటకము.)

కర్త:

భావకవి జి. గోపాల్ గారు

కాళహస్తి తమ్మారావు ఆండ్ నన్ను,
ప్రింటర్లు, నల్లపర్తి, ఆంధ్ర బుక్స్ లెర్నర్లు, రాజమండ్రి.

1945

ప్రకటన.

—:0:—

యీ నాటకము లొలికూర్పు వై. బాబురావు : ‘ రాయలసీమ రాక్షి ’ యని ప్రకటించెను. తరువాత యీ నాటకము హక్కును మా కమ్మినామ. నాటకమంతా చదవగా రాయలసీమ అనుపదం మా కనవసరముగాను రాయలసీమకు యీ రాక్షిని అపాదించుట మాకు సచ్చక ఆ పదముతీసి ‘ రాక్షి ’ యని మాత్రముంచి ప్రకటించితిమి. సర్వహక్కులను మాకు జెందియున్నవిగాన ముద్రింపించుట, ప్రదర్శించుట, స్క్రీన్ జేయుట, రికార్డునిచ్చుట వగైరా మా యనుమతి లేనచే నెవ్వరు చేయరాదు జేసిన మా నష్టమునకు బాధ్యులగుదురు.

ఇట్లు కాపీరైటు హక్కుదార్లు,

కె. తిమ్మరావు అందు నన్ను,

రా జ మ ర్తి.

క థా న ం గ్ర హ ము.

దామోదరుడను యువకుడు గొప్పకులమున జన్మించినవాడు. ఇతడు బొంబాయి కాలేజీయందు బి. ఏ. చదువుచు వొకదినమున టెన్నీసు పందెమున రెండువేల రూప్యములు పోగొట్టుకొని తనకు విద్యవై యిష్టము లేదని కాలేజీ విద్యార్థుల కేరింగించి తన నివాసస్థల మయిన నెల్లూరునకు వచ్చెను. కాని యతని జనసీ జనకులు యతని సభిమతమునకు సమ్మతింపకుండుటచే మరల బొంబాయికి వచ్చెను.

అచట విద్యనుమాని రాడీగా తిరుగుచు మూర్తిసింగుభార్యకు మీనాక్షిని ప్రేమించుట. ఒక దినమున దామోదరుడు మామీనాక్షి గృహమున నామె పెనిమిటి లేనివేళ నిర్భీతిగా ప్రవేశించి ప్రేమింపఁ జేయురాలయిన మీనాక్షితో సంభాషించుచుండగా మూర్తిసింగు గృహమున ప్రవేశించి దామోదరుని మాపించుట. అప్పు డతికోపముచే మూర్తిసింగును దామోదరుడు పిస్తోలుతో కాల్చివేసి, ప్రేమురాలితో కర్నూలు చేరుట.

అచట కొలదిదినములు వారుండినపిదప దుర్గారావును స్నేహితుడొక బళ్ళారి బాలికయయిన లలితయొక్క చిత్రపటమును దామోదరునికి చూపించుట. అంతట దామోదరుడా లలనామణిని పరిణయమాడ నిశ్చయించెను. కాని యీ సంగతి దుర్గారావునకు తెలుపకుండెను. దుర్గారావు సీతపరుడయినందున తన మనోవిష్టము లలితను వివాహమాడదనని జెప్పి నిష్క్రమించెను.

అంతట దామోదరుడా కాంతాశిరోమణిపై ప్రేమ యత్యధికమై యుండుటచే మీనాక్షిపై భ్రాంతి లేకుండెను. ఆమె కడుప్రశాంతముగా దామోదరుని ప్రశ్నించెను. కాని యతడు లలికిని వివాహ

మాడదనని జెప్పి పయనమగుటకు సంసిద్ధుడాయెను అంతట మీరాక్షి శోకమును భరింపలేక తనకట్టి చెడుత్రోవ కలిగినందులకు దామోదరుని దూషించెను. అప్పుడతడు మారుపలుకక ఏప్రేమవలదని జెప్పి బళ్ళారికి ప్రయాణమాయెను.

అనంతరమా యువతి తనకట్టి దుఃఖము కలిగెనని ఆత్మహత్యకై ప్రయత్నింప కొశికుడను యోగివలన ఈమె ధన్యతగాంచుట బళ్ళారి యందు లలిత జననీజనక లామెను దుర్గారావునకిచ్చి వివాహమొనర్ప ప్రయత్నించిరి. కాని ఆమె దాని సమ్మతింపక దామోదరుని చేవట్టెదనని జెప్పుట. అంతట వాళొక ముహూర్తమున నామెను బుద్ధించి దుర్గారావునకు కళ్యాణముచేయ సంసిద్ధులై యుండుజేళ దామోదరుడట ప్రవేశించి తన పిస్తోలుచే వారిని బెడరించి లలితను జేకొని నిష్క్రమించుట. జననీ జనకులా పరితాపమును భరింపలేక కొశికాశ మమందు దైవభజనకై నిష్క్రమించుట.

దామోదరుడా సతీతిలకముచుగూడి తనకుగల మధుసేవాదురభ్యాసమును దినదినమునకు హెచ్చించుచుండి తాళొకనాడు లలితి యొక్క యాభరణములను గైకొని విక్రయించి క్రమధనమును రాజలక్ష్మి యను వేత్య కొనంగుట అంతట లలిత నగలుపోయెనని దుఃఖించి దామోదరుని మాలనాడుట వారిరువురు కలహించుకొని ప్రేమవలదని జెప్పి దామోదరుడు వేత్యగృహమున కరుగుట. వేత్యుడు రాజలక్ష్మి యీతనిని మరొకంధనమునకై ప్రార్థింప, దామోదరుడు తన తొలి ధనము లేదనుట అంతట వేత్యుత్తన యింటనుండి వెడలిపోయిని ప్రియునకు విన్నవింపుట అతిడాప్రేమను భరింపలేక వేత్యు నన్ను కాళియముల వక్కాణించి నామెను తిన్నగా వారిరువురు వినాదపడుట.

దామోదరుడిచేత ద్రవ్యము లేకుండుటచే యాతనికి మతి
తెలియక తనచెంతనుండు పాటెన్ పచ్చును ధనికుడయిన పేరిశెట్టికి
తాకట్టుపెట్టబోవుట. అంతటా కు డాననియెడ నందేహించి యత
నిని నగౌరవించుట. దామోదరు డా కోపమును సహించలేక రాత్రి
పండ్లెండుగంటలకు పేరిశెట్టి గృహముగను వొంగతనమునకై వెళ్ళి
వారిచేచిక్కుట అప్పుడు దామోదరుడు డాలించిన ప్రమాదము వచ్చు
నని తలంచి పోలిశెట్టిని పిస్తూలుతో కాల్చివేయుట. పోలీసులు విచారిం
పగా నేవకుడు చంపెనని దామోదరుడు జెప్పెను. కాని వారందరు
న్యాయస్థానమునకు గొంపోవబడిరి.

న్యాయాధికారి న్యాయములం రిశీలించి శిక్ష విధించుటకు
సాక్ష్యమేమియు లేదని చింతించువేళ లలిత తన కత్త తీర్చుకొనుటకై
న్యాయస్థలమున ప్రవేశించి దామోదరుడైన ఛాడీ చర్యలు వక్కా
డించి పేరిశెట్టిని యతడే చంపెనని జెప్పట. అంతట న్యాయాధికారి
దామోదరునికి మరణశిక్ష విధింప నాతడు తన ఛాడీచర్యలదలంచి కడు
పాపమని భక్తవత్సలుని ప్రార్థించి, తలిదండ్రుల గొనియాడి, భారత
దేశీయులకు వందనమిడి, రాజశిక్ష వహించుట!

స మా స్తము.

ఇందలి పాత్రలు.

—* పురుషులు *

1. దామోదరుడు—రాడీ కథానాయకుడు.
2. రాజరత్నం—రాడీ స్నేహితుడు.
3. ప్రసాదరావు—కాలేజీ విద్యార్థి.
4. బాలాజీ—పెన్నెను ప్లేయరు
5. రిఫరీ.
6. జయంతుడు—రాడీ తండ్రి.
7. మూర్తిసింగు—బాంబాయిలో ధనికుడు.
8. బాలకడు.
9. మోహనరావు—విద్యార్థి.
10. విద్యార్థుడు.
11. దుర్గారావు—రాడీ పూర్వ స్నేహితుడు.
12. కౌశికుడు—యోగి
13. సుగంధుడు—లలిత తండ్రి.
14. పేరిశెట్టి—ఎర్రకుడు.
15. న్యాయాధిపతి
16. పీడరు.

—* స్త్రీలు *

1. సుశీల—రాడీ తల్లి.
2. మీనాక్షి—మూర్తిసింగు భార్య.
3. లలిత—కథానాయకురాలు.
4. పుష్పవతి—సుగంధుని తల్లి.
5. రాజలక్ష్మి—వేష్య.
6. లక్ష్మి—దాసి.
7. పేరిశెట్టిభార్య.

ఇంకను సమయానుకూలముగా నేవకులు, పోలీసులు వస్తురు.

రాజీ

ప్రథమాంకము.

ప్రథమరంగము.

(బాంబాయి నగరము—కాలేజీప్రాంతమున దామోదరుడు)

—దామో :— ఈ యాంగ్లవిద్యాభ్యాసమున గడతేరి యీ కాలముందు నువ్వోగము సంపాదించుట అతిదుర్లభము. నా మాతాపితృలు కంటిజెనునప్ప నా యభిప్రాయములకు సుంతేని యంగీకరింపకున్నాడు

శ్రీ. బియ్యేను ప్యాసైన భిక్షమెత్తుటెకాని
 సుంతైనలాభంబు జూడబోము
 నూట్లు హ్యేట్లుమెండు చూడవేయుటెకాని
 సుంతైనలాభంబు జూడబోము
 ధూప్యము ఆయిల్లు పరగదాబుటెకాని
 సుంతైనలాభంబు జూడబోము
 మోటారుసైకిళ్ళ బోవుచుండుటెకాని
 సుంతైనలాభంబు జూడబోము

శ్రీ. అరయు డీలాంటిపోకుల కరయచుండు
 విద్యయే కారణంబని విమలమైన
 హృతయమందలి జనియించు హెచ్చుగల్గి
 పొగరుగూర్చిన వీరిది పుణ్యమేమి.

మరియు విద్యాప్రవీణుల న్యాయా న్యాయముల స్మరింపనిష్కలంకమయిన యీ భరతి మాతకు ముఖ సుప్రాప్తమేయని, దలంప ననందియము.

గీ. దేశవిద్యలయాని వినాశమైన
యన్యవిద్య జేకొన హానుగునె
తలి చనుబాలు పోద్రోచి దాల్చి మీర
నన్యపాలనుగ్రోల మీరరుగలరె.

ఏదిఎట్లయినను యీ విద్యపై నాకిష్టమే జనింపదు. ఇష్టాను కూలమున ప్రవర్తింతుమన్న పరీక్షయందలి తప్పుదుకేమోయని భయ మగుచుండెను. ఏదిఎట్లయినను, ఈ టెన్నిస్ మేచ్ జరిగిన వెంటనే యూనికి ప్రయాణము చేతును. ఈపందెము కడు పౌరుషమున జరుగు టచే, నాకతిభయ మొదవుచున్నది. కానిమ్ము. జయాపజయములు ప్రైవాధీనములు

గీ. జయము నపజయమింజైన స్మరణజేయ
ధరను యోగీంద్రునకునైన దనివిలేక
వగవుజెందుటె యదివట్టి భ్రాంతిగాదె
విధిలిఖించిన వ్రాతకు వేరుగలదె

ఇక నా పందెముగురించి విచారింప నిష్ప్రయోజనము. నా శక్తి సాహసములే నా ప్రధానమిత్రములు.

రాజరత్నం :—(ప్రవేశించి) దామోదర్! ఏమి మీ చింత.

గీ. చిన్నబాయెను మొగము నీకొన్నవంత
యెట్టుగలెనోదెల్పు నాకెరుకలేదు
నంతగుండంగ హృదయాన ఫలముగలదె
కాలమేరితీ గల్గునో కల్గుగాదె

దా :—మితమా! నుదుటవ్రాసిన వ్రాతకు వేరుగలదా? అయినను...

రాజు:—మిత్రమా! ఎందులకు మీరిట్లు భయపడుచున్నారు?
 శత్రువును చందేమున మీకవజయము కలుగుననియో?

దామో:—కాదు కాదు. మనస్నేహమిక జెడునను భయము
 నాకు కల్పించి యుండుటచే నే నిట్లుండవలసియున్నది.

రాజు:—మిత్రమా దామోదర్!

శ్రీ. కా లేనిదేర ననాంచిరహ్మచునట్టి
 స్నేహంబడెట్టుల జెడగనుండు
 మిత్రమారహ్మచు మిగులనాహ్లాదించు
 స్నేహంబడెట్టుల జెడగనుండు
 నొకచోటభుజియించి యొకచోటబరుండెడి
 స్నేహంబడెట్టుల జెడగనుండు
 నొకరునొచ్చినవెంట నోదార్చిదయజల్లు
 స్నేహంబడెట్టుల జెడగనుండు

శ్రీ. వేకడుస్తులధరించి పాకటమున
 నన్నదమ్మరీతి నాహ్లాదమెలగ
 కార్యసాఫల్యమునుజేసి గాంచునట్టి
 స్నేహమే తజెడును సంస్కృతమలర.

మిత్రమా! యెన్నడులేని విచిత్రపల్కుల బల్కుచుంటివేమి?
 కారణము!

దా:—కారణము! ఈయాంగ్లవిద్యపై నాకిష్టములేదు. అనన
 ౧౪ మిట్టి సందేశమున నాగృహధయమంతయు దహించుచున్నది. ఏది
 మొట్టయినను ఈటర్నిన్ మేన్ జరిగినవెంటనే యూరికి ప్రయాణ
 మొనర్చి నా యీ సందేశము మా జననీజనకుల కెరింగింతును.

రాజు:—మిత్రమా ! ఈవిద్యయై నీ త్యభిలాష కలిగియుండెనే.
దానిని విడనాడి నీ వేమిజేయ నిశ్చయించితివి ? ఇయ్యది నీ కన్య
సంభవలన సంపాదించినదని తలంచెదను.

దామో:—మిత్రమా ! పొరబడితివి.

గీ. సహజపుణ్యసగల్గిన వాగధయిదియు
విద్యయందలి వేదాండ వెలయువంచు
దలచినాడవు యదిరిత్ర కలుషమతులు
బ్రబలుచున్నారు యుక్తితా బ్రతుకదలచి.

ఇతిరబోధకు నే నంగీకరింతునా ? త్రికరణశుద్ధిగా ఈ విద్యా
భ్యాసమునకు నే నంగీకరింపను. మిత్రమా ! ఈవర్తమానము మరె
న్వరికయిన దెలియకూడదు సుమా. అదిగో ! ప్రసాదరావుగారు
నచ్చుచున్నారు.

రాజు:—దామోదర్ ! ప్రసాదరావు మనకు వైరివగమున
జేసినవాడు. గావున, నాతినితో మిత్రమిది సంభాషింపకుము.

(ప్రవేశము—ప్రసాదరావు)

ప్రసా:—మిత్రులారా ! ఏదియో మీరు కర్తవ్యమునకు
యోచించు చున్నట్లున్నారే ? టెన్సిన్ మేజ్ విషయమేనా ?

దామో:— ఆపందెమునుగురించి విచారించుట కది మోసమై
యుండుననియో ? ఏతలంపున మీ రిట్లు ప్రశ్నించుచున్నారు. రాజ
రత్నము నా ప్రియస్నేహితుడని మీకు తెలియునుగదా ! మీ
ప్రశ్నకు నేనెంతయో పశ్చాత్తాపించుచున్నాను.

ప్రసా:—పశ్చాత్తాపమా ! అడిగినంతనే మీరిట్లు సందే
హించుట బాడియా ? రాజరత్నమునకు సరిగా నేనును తమ మిత్రు
డనేగదా ?

దా:—ప్రసాదరావు !

నీ. కలసితిరుగాఢ స్నేహంబు గాంచితంచు
క్లాపనందున జదివితె కాననకు
సఖ్యభావంబు గలదందు సంస్మరింప
ఫలము లేద మృదివట్టి భ్రాంతినిజము.

రాజరత్నమునకు సరిగా నీవు మిత్రుడనేకాని, యతనికి గల
గుణంబులు నీచేత లేవు.

ప్రసా:—ఏమి? నీకే మపకార మొనర్చితిని. ఊరక ప్రయ
త్నించక యెందులకు మీకీ కోపము?

రాజ:—కోపమునకుమించు తాపముకూడ గలదు. దానిని
యోచించి స్మరింపుము.

దామో:—ప్రసాదరావు! ముందు నా కెన్నియో నీవు
దుర్మతముల బోధించితివి. కాని యవి నాకనుకరింపకుండినవి. తుదకు
నాకేమి యపకార మొనరించితివో స్మరింపుము. అద్దానిని మరతు
మన్నను మరపు రాకున్నది.

ప్రసా:—మిత్రులారా! మీకెందులకింత కోపము పెన్నిన్
మేచ్ఛకుపోవు వేళగనుక వినోదము చూడ మీచేతకు వచ్చితిని.
మీకింత కోపమయిన నా కెందులకీ భ్రాంతి. పోయినట్లును.

(తెర వ్రాలును.) (అని పోవును.)

2 వ రం గ ము.

(ప్రవేశము—ప్రసాదరావు)

ప్ర:—ఔరా! కాలమహిమ దారిపోవు కలహములు పిలిచి
వట్లయ్యెనే! దురాత్ముడు. దామోదరుడు నన్నెట్లు తిరస్కరించెను?
ఎప్పుడో నేనొనర్చిన యపకారమునకు తానొచ్చినడట. ధనికడగుటచే
నాతనికింత గర్వము. ఔరా! దురాత్మా! నీవురాజరత్నము హితోప

దేశమున నన్నింత యవమానించితివి. ఈ ఘలితము నేను మరచినది
తలంపకునుమా! నీవు తెన్నిచుకు కట్టినపండుము రెండునెల రూప్య
ములు పోయినవని తలంపుము. మాండు జరుగబోవు కాలనైపకీత్య
ముల యోచింపుము మిత్రుగా!

గీ. చేయరానట్టి కృత్యములు జేయుదేవు

చెప్పరానట్టి బదులు జెట్టదేవు

సాహసంబైన ప్రాణము సంహరింతు

నెవరు నడ్డమువత్తురో నెందుజూతు.

అదిగో! దామోదరుని యన్నుచార్మీ బాలాజీ వచ్చుచున్నాడు.
అతనితో నా యవమానమును విన్నవించును.

(తెన్నినుబేటు చేశబూని బాలాజీ ప్రవేశము)

బాలాజీ:—(తనలో) కోర్కెకుబోవు నేళ మించిట్లున్నది.
త్వరగా పోవకున్న పండుము నిష్ప్రయోజనమగును (అని తొంద
రగా పోవుచుండును.)

ప్రసా:—మిత్రమా! బాలాజీ! దామోదరుని దుండగముగమ
వించితివా? నిష్కారణముగా నన్ను వించించెను.

బాలా:—నిందించు తెందున్న? అతని క్రూరత్వము నీవు
గమనించియుండియు నాతనిచెంత కేలబోతివి? అయినను కాచిమ్ము
సమయమునకై వేచియుండును.

ప్రసా:—మిత్రమా! పండుమున నీ వాతని జయింపవలెను
సుమా కడు బాగరూకుడనై యుండుము.

బాలా:—అయ్యో! యోచించి మార్గాదుట కించు కాలము
లేదు. కమ్ము తెన్నినుకోర్కెనకు వెళ్ళుదము. (అని నిష్క్రమింతురు.)
తెరవడును.

ని న న న న న

(అన్నీ నకోళ్లు—నకోళ్లు నన్ను గువారుందురు)

రిఫరీ :—నాకోళ్లు! ఇక నీవు పారంభింపుడు.

(అట పారంభింపుడు)

రిఫరీ :—పెట్టినపం దెన్ను బాలాజీగారు గెలిచిరి దామోదరుడు నోడిపోయెను బాలాజీ! ఇదిగో కెండువేల రూప్యములు చేకొనుము.

బాలాజీ :—(డబ్బు తీసుకొని) దైవకృపారసమున నేను ధన్యుడనయితిని. మిత్రులారా! ఇంటికి ప్రక్కమితము.

(అడరు పోవుదురు)

(దామోదరుడు —రాజరత్నం నిలచియుందురు.)

దామో :—దుర్భరము. అవమానమును భరింపజాల. పందెమునందు కెండువేలరూప్యములు పోవుటయేగాక నా బంధుమిత్రుల యొక్క నే నెంత యవమానింపబడితినిో ఇక నీ జన్మమున్న నేను ఇంతలో నశించిననేమి? రక్షకా! నన్నెంత దుఃఖసాగరమున తపింపజేసితిని?

గీ. ఆర్తరక్షణ ముచుకొని యంకితంబు

వలన ఫలమేమి భక్తుల సాలవాడ

వంచు బాగడిన ఫలమేమి మించు కేని

ఫలముగలుగదు నా జన్మ కలవమేమొ.

రాజ :—మిత్రమా! నీ యపజయమునకై చింతింపకుము కైగ్య మనలంభించి మరల పందెమునకు ప్రయత్నింతము సమయానుకూలమున నేనుగుసయితము పొడరిండ్లచే బంధింపబడుచుకదా! దానికయి చింతింపనేల ఇటువినుము.

గీ. బుస్సుబుస్సునిలేచు భూరినర్పంబులు

చలిచీమలచేజిక్కి జావలేదె

పరమభీతిరమైన వ్యాఘ్రంబు లొకచేళ
 మృతికొంద లేదొకో వితతిచేత
 ఘోయనునాదంబు చేయుచుండెడివాసి
 పొదనిండ్లలోజిక్క పదర లేదె
 సర్వజీవులశిక్ష నలిపెడికాయుండు
 పత్నిన తామణులచే బడెడిబాధ

గీ. వారు వీరననేల నీ వసుధయందు
 జిక్క జే భక్తమంత్రంబు జేసివుండు
 కాన యీ జగముహిమంబు గాగలరె
 దాననిధులైన దైవజులైనకాని.

మిత్రమా ! నీ నల్లధయిర్యపడకుము.

దా :—బౌరా ! మానవజన్మ మెట్టిదుఃఖిపూరితమై గుంన్నది.
 చేతనుండు రెండువేల రూప్యములు బూడిబలో గొసిన నెయ్యివలె
 నిష్ప్రయోజనమయ్యెను. రూప్యములు పోవుటేగాక కాలేజీవిద్యార్థుల
 యెడ నే నెంత యవమానింపబడితిని ? మిత్రమా ! నా నిజవివాసస్థల
 మగు నెల్లూరునకు పోవుచున్నాను.

జ :— దామోదర్ ! ఇట్టి పిరివార లెందయినగలరా ?
 విద్యను చాలించి నెల్లూరునకు ప్రయాణమొనర్తువా ? శైలవులయం
 దుబోగూడరా ?

గా :—గా. ఇక నిలచుటకు కాను. తప్పక పోకమానను.

గా :—పోయిన మరెప్పుడు వత్తువు ?

గా :—నచ్చుటమాట కల్ల.

గా :—ఎట్లును విద్యను చాలింతువా ?

దా :—నందియము లేదు మిత్రమా ! ఏడుగంటలు కావచ్చెను
అలసించిన బండి తప్పిపోవును పోయివత్తును.

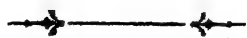
రాజ :—పోవుచున్న మిమ్మాటంకపరచుట నాకు పాడిగాదు
కన్నడన్నడు శుభ లేఖల వ్రాయుచుండుము.

దా :—మంచిది.

(స్మియించును.)

[తెర పడును.]

పథమాంకము సమాప్తము.

రౌడీ

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

క్లౌనునందు దామోదరుని మందిరము.

(ప్రవేశము—సుశీలా జయంతులు.)

సుశీ :—నాథా ! పుత్రుడు దామోదరుడు చదువుపై యిష్టము లేని యనేక కబురులగుచున్నాడు. ప్రస్తుత మేమి చేయవలెను ?

జయం :—కాంతా ! వాని విచిత్రలంపులకు నీ వంగీకరింతువా ? అట్లు కాదేని వాని యిష్టమువచ్చినట్లు మానుకొనుచుని డైష్ట్యము. వానితోని ఎన్నటికిని చూడరాదను.

సుశీ :—నాథా ! ఇదేమి పెంకిపట్టు ? లేక లేక గలిగిన పుత్రునిపై నింత యసూరుజనించెనా ? చదువువలది చెప్పు ముద్దుకుఱ్ఱు రుచి తగిన హితోపదేశమున సంశోభపుచ్చనలయుచేగాని మీకిట్టి పఠముచెల్లుగా ? మీరీయెడ దయతోలుగిన దామోదరుని బ్రతుకిక వ్యర్థమేకదా ! నాథా ! అట్లానర్చుట మీకుధర్మమా క మారునికనికరింపుము

జయం—ఎన్ని విధముల కనికరింతును యెంతద్రవ్యము పాడు జేతును మొన్న మానమి క్రిందట మూడువేల రూప్యములు బంపితినే దానికైన నమ్మడింపవా ? ఇక నాకీ గొడవ యెందులకు ? నీ యిష్ట మెల్లయిన వట్లు జేసుకొనుము (అని కోపమున లోనికిపోవును.)

సుశీ :—(నాధుడు పోవుచుండ) నానా! ఇంతకోపనూ? అట్లు యిన దామో నీకు డిక దుద్రుడినా? విద్య నేర్పించినను సంపూర్ణము గాకపోయెనే అక్కడ! బాలున కెందులకు విద్య నేర్పించుట? ఇట్లే చిచ్చలవలన నేకదా నాకు దుఃఖము కలుగుట (అని దుఃఖించును.)

దామోదరుడు ప్రవేశము.

దామో :—తల్లీ! నీ నేల దుఃఖించుచున్నావు? తండ్రిగా చేమైన నిన్ను దూషించెవా?

సుశీ :—కుచూరా! ఎవ్వడు వచ్చితివి. నా దుఃఖమునకు నీవే గదా కారణము.

దా :—నీ దుఃఖమునకు నేను కారణమా? తల్లీ! ఎందులకు.

సుశీ :—ఎందుకా? నీకు విద్యయందు యిష్టములేనందుకు.

దా :—అమ్మా! నీ కాళ్ళకు మ్రొక్కెచినుగాని యీ విద్య వలదు. నేను కష్టములు భరింపగల. ఇక బియ్యే చ్చానవుట దుర్లభము

సుశీ :—దుర్లభ మైన నీ యవృష్టమును పరిశీలించుకొనుము. నీ తండ్రి యీ నీతో మాట్లాడనని జెప్పెగాదు.

జయం :—(ప్రవేశించి) ఏమిరా! మరల యెందులకు వచ్చి నావు. విద్యపై నీ కిష్టములేదా?

దా :—తండ్రి! త్రికరణశుద్ధిగా నా కిష్టములేదు.

జయం :—అట్లయిన నా యింటనుండి గెంటించెదను. పోదువా తక్షణము బొంబాయికి పోమ్ము లేకున్న నాయింటనుండి వెడలిపోమ్ము

దా :—తండ్రి! నీకు ఇంత కోపమెందులకు? బిడ్డ డెంతదుష్టుడైనను జరిజనకు లేకదా నహింపవలయును.

జయం :—ఎంతకాలమని నహింతును. నీ ప్రయాణ మింక కొనసాగింపుము. (అని లోనికి బోవును.)

సుశీ :—కుమారా ! ఇక ని పట్టు వదలుము. బాబూకి పొమ్ము కడు శ్రద్ధగా విద్య నభ్యసించుము.

/ కం. విద్యయే కార్యగౌరవ
విద్యయే సర్వాధికార పేరోష్ఠాని. ల్
విద్యయే మాన్యల రాణము
విద్యది లేక న్నగలదె నృధివి మశస్సు.

వాయరా ! విద్యయే సర్వ కార్యములకు ప్రధానము. ఇదిగో ! .
కబ్బు గైకొనుము.

దా : (డబ్బుతీసుకొని) తల్లీ ! మాతండ్రికి న పై యింత కోప మెందులకు ? నా యీ విద్యయే కదా కారణము ఇక నేను పోయి నత్తును తండ్రికి నాపై యింత యసూయ లేకుండునట్లు జేయుము. .

సుశీ :—కుమారా ! అయ్యది నాభాగములెమ్ము బిచ్చేక్కాను నీవు ప్యానమున బుంగ్గామునకు పంపవలయునని మీ తండ్రిగారెన్ని సార్లులో జెప్పివారు.

దా :—అమ్మా ! మంచిది. ఇక పోయినత్తును. తండ్రిగారి సేబోవుచార్తను వక్కాణింపుము. (అని నిష్క్రమించును.)

(తెరపడుచు)

2 వ రంగము.

(ప్రసాదరావు-ప్రవేశము.)

ప్రసా :—దురాత్మా దామోదరా ! నీ ప్రసంగములు దిగినవి కదా ! న్యాయా న్యాయముల చర్చించక నిష్కారణముగ నన్ను మాలనాడితివి. ప్రతిఫలము ప్రసించితివీకదా ! పండెమునందు రెండు వేలురూప్యముల గోల్పోయితివి. ఇకముందు జరుగు కామన నీవతి

జాగరూకుడవై యుండుముసుమా ! ఆనాడు కోపనంజులిత హృదయుం
డనై బల్కిన శపథముల మరువకుము అవి యెల్లను సత్యవాక్యములని
తలంపుము. ఏకో! ధనికుడనని గర్వింపకుము త్వరలో నీకు గర్వ
శాంతి కావదు.

బౌరా ! గాజరత్నమంత మప్రియ స్నేహితుడా ? అతనియెడ
దుర్మతముల నీవెరుంగలేక నశించుచున్నావు. తాదకు నీవెట్టివేషమున
ప్రవేశింతువో యాలోచింపుము. తనువు సర్వదా స్థిరమని తలంప
కుము ; నమునుజూచి గర్వింపకుము. రేపో లేక నేడో మాన్యనకే
ప్రాభము గూలుట నిశ్చయము.

— గీ. ధనధనేతిరమందిన ధనములెల్ల

మృత్యువెంట నిడివనని మిగులుగాదె

జీవములు గోలుపోవుము దేవుండు

భజనసల్పిన ఫలమందు బడయగలవె.

సర్వజీవరక్షా దక్షుండున కాలునిచే నే డెట్టిబాధల గ్రహిం
కునో రాకుతెలియును. సర్వవేత్తలకు తెలియును పాపాణాహృదయా
ఆగుము. ప్రపంచమున నిన్నుమించు ప్రవీణులిక లేరా? మదాంధా !
గర్వింపకుము. బౌను నాకిప్పుడు మంచి సదుపాయము దొరికినది
దామోదాడు యెందునందు రెండువేలరూప్యములి గోల్పోయెను
గదా ! అయ్యవి తన జననీ జనకు లెరుంగకుండురు. ఇప్పుడు యితని
యెడ తండ్రి ససూయజూజనట్లు నేనొక లేఖ దామోదరునకు తన
తండ్రి వ్రాసిన విధముననే వ్రాయుదును అప్పు డితను తండ్రివై
కోపము గలిగి యేదియో మాయోపాయము నొనర్చును. ఇదంతయు
పరిశీరించి కక్ష నెడబాపుకోవలెను.

(అని నొక లేఖనువ్రాసి) దీనిని నెల్లూరు ప్రయాణికుల కిచ్చి
యా పూగు పోస్తునంగు పశుపతేయుమని జెప్పెను. ఇందాలసించిన

ప్రయోజనము లేదు.

(అని భోక్తృ తీసుకొనిపోవును.)

[శైర వ్రాలును.]

శివరంగము.

[సాయంసమయమున మూర్తిసింగు, మీనాక్షి యొక కాంతారమున
మూర్తి :- బాలా ! కోమలమైన పుష్పగుచ్ఛము విడిచింపుము.

సీ. గగనాంతరంబున గాంతియకా లేజాజ

వన్నెమించెడి జాజ సన్నలవియె

ఫలభారముననుంత వాయువీచినయంత

ఘల్లు ఘల్లునరాలు సౌఖ్యఫలము

యంతవిన్ననుగాని మంతనంబండని

తనివితీరని ఘనతపలుకు

తామరంబునమెక్కి పైతక్కలాడు యా

హంసానిగోరిన హర్షమిచట

గీ. మీర లేకుండ భోవు మయూరసాంపు

కలసి పచ్చిక మేయు వికాంతితతిని

నాటలాడించు కోయిల పాటలందు

బ్రబలుచున్నవి కాంచుమా చనుహాక్షి.

కాంతా !

గీ ఇట్టి యుద్యానమున మన మెట్టులైన

గాంచినారము యహోరకరముమీర

నదిగో కావ్వుడు పచ్చిక నండజేరి

స్వాతమంతు ముద్దాడిన సౌభగుగాదే.

బాలా ! నీవేల సం దేహించుచున్నట్లున్నది. సౌఖ్యానందమున నోల

లాడుట కిది సమయముగాదనియా? అట్లు స్మరింపకుము ఇట్టి నిరర్థక
రణ్యప్రదేశమున మనకెట్టి యాటంకమునగలదా?

మీరా :—నాథా! భర్త సాంగత్యమునకు సందియమెందుకు?
వనవిశోనమునుగాంచ నా మనస్సు చలించుచున్నది. అదిగో! అటు
చూడుడు.

గీ. అశిషే ముందుబండిన మాంసతతుల

భర్త మీ ముందడుగుచు తాభార్యనరసి

సౌఖ్యమున దేలకమ్మనుచు జనగలేదె

చెలియ వెనిమిటి మెడల సిగ్గుగలదె.

సర్వలోకోత్తల గృహించిన మీకు జెప్పినలసిన దేమున్నది?
సర్వదా సతీపురుష దాంపత్యములు నుత్సాహము లేకదా!

మూర్తి :—ప్రియం! మోదసంఘాతహృదయురాలవైన నీ
హృదయమున కెంతిమో సంతసించితివి రమ్మ మన యిష్టానుసారము
ప్రవర్తింతుము. (అని యొకచో గూర్చుండును.)

[దామోదరుడు—ప్రవేశము.]

దామో :—బోరా! ఈ యుద్యానవన 'మెంతశృంగారపై
మున్నది. సుమారిప్పుడు రాత్రి యెనిమిదిగంటలు కానచ్చును. నిండు
పౌర్ణమి రాత్రియగుటచే వసంబెంత మాహాదకమైయున్నది.

గీ. గగనభాగంబు నందుండి గా తినింట్లు

చందుడల్లదేమోదాన నగడదాన

వక్షిజాలంబులందలి పైకిపాళి

కిలకిలధ్వను లానందమున ధరించె.

బోరా! వసంతరాజకల్లల విభ్రాంతమయిన యీ వనరాజ
మునకు సాటియేది? ఇట్టి వసంతగమున సంచించు సతీపురుషకుతూ
హంబు లత్యానందంబులేకదా! (ముగిసిన చూడ మూర్తిసింగు

భాగ్య లేచియుండుట గాంచి) యెవ్వరా నతీవురుషులు ! ఇంత చాత్రి
కాలమున వినోదమునకై వా రిచటికే శెంచిరా ? బౌరా ! (మి వారి
భాగ్యము అందు జరి చు శాంతాశ్రితోమణి యవ్వన మత్స్యంతశృంగా
రమైయున్నది. నవలాంతి విభూషణమైన యీ సుకుమారి మానవః స్వ
యాయని సం దేహమగుచున్నది.

నిండుకెన్నెలరేయి నెరకించు నెమ్మోము

డరయ మోహాంధంబు మెరయు గాఢ

నొండవండునుమి-చు తోయ్యలియధరంబు

ముద్దాడ మోహంబు దిద్దుగాదె

అద్దముతోబోల్పు యతివ చెక్కిలికెంతో

మోహవై రాగ్యముల్ తెరవుగాదె

హంసనడకమించు యతివ నాలింగంబు

దేవేంద్రోగంబు దెచ్చుగాదె

గీ. కలికిలేసారుభాగ్యంబు గాంచునట్టి

మచుజజన్మంబు ధ యంబు వనితయదియె

నారుని గజ్జెలగుర్రంబు కరణినార

నడచి ముందుకు పుకుచున్నది లతాంగీ.

ఇట్టి గాకేందు తేజోన బాసవంతురాలై యున్నదాని రమించిన నిక
స్వర్గ పుటికి ? స్వర్గమున కొలదిసౌఖ్యము లనుభవించు రేగాని యిట్టి
సంపూర్ణ సౌఖ్య మిండు చేకూరదుగదా ! నిదానించి యాలోచింప
నాలోచింప నా ననితారత్నము నా లాడ్జి చెంతనుండు మీరాక్షియని
తెలియుచున్నది. ఇది లలహామణిపొందు నా కెల్లబ్బునో తెలియకు
న్నది. మన్మథప్రేరోపితుడనై యిట్టి ప్రదేశమున చింతింప నిష్పయో
జనము. ఆ సత్తిరత్నమిక గృహమున కరుగువేళయయ్యెను నే నింనుండ
రాదు సాధల్యమునకై వలయువ్రయత్నముల సాగింతును. (వెళుతు)

మూర్తి :—కాంతా ! గృహమున కిక బోవుదమా ? మేము స్నానము లత్నంతమత్సహమున బాడసూచనలున్నవి (మీనాక్షి పలుకుచున్న) బాలా ! నీ వేల యీ లిల బేలపోయి మార్లుడకున్నావు ?

మీనా :—(తనలో) బేగా ! మరచిన మరల జ్ఞప్తికి నచ్చినదే. కా లేజీవిద్యార్థి దామోదరు శిష్యుడీ ప్రదేశమందుండి నిష్క్రమించినే ఆ మోహనాకారుని స్వరూపము మరతుమన్నను మరపురాకున్నది. నే నేమిచేయుదును ?

గీ. మదన బాధాంకురంబున నుతిదొలంగె

తిన్నతిన్నగప్రేమ సంతేజమిపుడు

పెచ్చుపెరిగెను హృదయంబు నొచ్చెమిగుల

మమత కామంబు నూనెడి మందుకలదె.

మూర్తి :—కాంతా ! పలుక సిగ్గగుచున్నదా ? ఎన్నిమారుల జీగించను సౌత్వత్తర మీయకున్నావు రహస్య జాలపొద్దయ్యెను నిష్క్రమింతము.

మీనా :—మనోహరా ! పలుకనందులకు కలతనొందితివా ? గగనభాగంబు మిక్కిలి యుత్పాతిమైయున్నదని చింతించుచున్నాను అన్యవిధంబు దలంపకునుమా (అని గగలించుకొని బోదును)

[తెర వ్రాలును.]

4 వ రం గ ము.

[దామోదరుడు లాడ్జినందు యేకాంతమున]

అకటా ! ఎన్ని విధంబుల మనంబు చక్కజేతుమన్నను దారిమంటేని లభింపక న్నది. ఆ కాంతావని దివ్యకాంతి మరతుమన్నను మరపురాకున్నది. మదనుడు పుష్పబాణముల నా యెడి కడుతీవ్రమాగా

అన్యవిషయముల ప్రవేశించని నీ ప్రేమ నా కంటయో కుతూహలం బొనర్చెను అలా! మన్మథుని బాధాంకురముల మరంగు మతిభ్రాంతు లాచంతనంతసము లేకున్నది. ఇక కాలసించుట నపాయముని తెలియుచున్నది.

మీనా :—ప్రియమనోహరా! నీ కోర్కెకు తిరస్కారము గలదా?

గీ. మదిని నెంచితి నీవే నా మగడవంచు .

కోర్కె నీడేర్తువంచు నీ కోమలాంగి

నీ ప్రియాంగన సౌభాగ్య నేస్తురాలు

పదమునమ్మిన వేరొండు బలుకదగునె.

అట్లనే మనమిక శయ్యాగృహమున కేగువము (అని ముందు నకునడిచి, ముందుజూచి) అయ్యో! ప్రాణములపై నాశనములను చెప్పే.

దా :—కాంతా! ఏమట్లు బేలవై బలుకుచున్నావు.

గీ. ధైర్య విక్రమాడ్యండు నీ దాపునుండ

రణభయంకర భీరులీ ప్రాపుజేర

నన్యవిషయాల నీకింక హానిగలదె

ధైర్యమింకనుగొనుము యో తరళనయన.

మీనా :—శత్రువులు గాదు నా భర్త మూర్తిసిగు వచ్చుచున్నాడు. అతని వృత్తాంతమెరుగునేని, మనల దప్పక సంహరించుచు. ఇక ప్రాణములుబోవును ఇందు తప్పించుకొను మార్గమయినను గానరాదు.

సర్వేశ్వరా! ఇట్టి కష్టకాలమున రక్షింప నీవే మా పాలిటిబంధునగుదువు. అదిగో! నా భర్త సమీపమునకు వచ్చుచుండెను. వచ్చి దామోదరు డిటకేల వచ్చెనని యడుగ, నేనేమి ప్రత్యుత్తరమిస్తును.

గీ. ధైర్యమును గొనిరమ్ము నా దాపుజేర
భయము నావంతి లేక తదాభవములను
విన్నవించుము యదిగో నా సిచ్చలదిగో
యమునిచెతకు బంపుదే యెనిర్చిన

బాలకా! భయం బుడుగుము. రణభీకరుండమన యీ మానవ
శ్రేష్ఠుడు వైరివర్గముల శంకాడునని దలంపును. (బాలకుడువద్దకురాగా)
నాయనా! యే సమిత్తమున నీవు భయపడితిని. జననీ జనకు లేమ
యన నిచ్చునొట్టి వేంకాడిరా?

బాలకుడు:—శర్యా! మిమ్ము దర్శించుటకు బరుగిడితిసి.

దామో:—మీ! నా దర్శనమునకా! ఎందుకు?

బాల:—మూర్తిసింగుభార్య మీనాక్షి తమకొక లేఖ బంపి
నది. ఇదిగో చూడుడు (అని లేఖ నిచ్చును)

దా:—(లేఖ తీసుకొని) కాంతా! నీ కరుణామృత మింతకా
లమునకు నను వీక్షించెరా! అగతగుణ యశావ్వనా రణమైన నీ
స్వరూపమును సుఖమందజేయదలచితివా? (అని లేఖ నిప్పిజ్జాడ)
! సీయ దామోదరునకు—

ఆర్యచంద్రమా! సనాంతకమున తమ దర్శనాద్భుతకలల వే
నే నంతయో భ్రమించితిని తిన్నతన్నగా నీ యెడ నా కుగల ప్రేమవా
హిని నెల్లడ బాహువున్నది నీ యశావ్వన సద్గుణాతియము లాహ్లాది
కరంబులని ప్రేమించితినిగాని ప్రతిఫలంబు లభింపదాయెను కనులకు
మిరుమిట్లుగొల్పు నీ నత్కాంతి నా యెడ ప్రవహించుచున్నది. ఎంత
మరవవలయునని ప్రయత్న మొనర్తుమన్నను మనస్సొసన్నది సంచే
ద్రయములచే ప్రేమించిన యీ ప్రయరాలిని గాపాడుము. త్వరలో

నన్ను సుఖంపజేయుము. వెంటనే రసమిళితమున నీ శయిలోచే ప్రత్యుత్తరము పోయుము.

ఇట్లు తమ క్రియాంగన
మీ నా ట్టి.

కాంతా! ధన్యుడను. అసంతరము నిన్ను కాగటంజేర్చును త్నించు నాకు మార్గ మొసంగితివి. కాని నీ స్వరూపమును సమీపించి నీ ముద్దులొలుకు మాటలాలించి నిన్ను ప్రేమించు దాని సుంతయునను నాకు తెలియకున్నది. కామాంధకారబంధురమమన. నీ మూత్రసేసలే భక్తు బ్రతుత్తర మిచ్చునలెనని జూచుచున్నాను. దీనివిషయముల బట్టి నేనేమి బ్రతుత్తరమిత్తును. నీకుగల ప్రేమ విశయములకన్న మిక్కుటముగా నాకు నీ యెడ ప్రేమగలదు కాని యట్టికోర్కె నెరవేరునాయని ప్రశ్నింపవలసియున్నది, వనితా! వేరువిషయముల శంకింప నావంతఫలము లేదు. ఏది యెట్లును రేపు సాయంకాలము మీ మందిరమున నీ పతి లేనివేళ నే నచ్చటి కరుదెంతును.

బాలకా! లేఖయందలిగల భావములెల్ల జదివి కను విశోష మందితిని నే నొక లేఖ నొసంగుచున్నాను. దీనిని కను జూగరాకు డవైగొనిపోయి మీనాక్షి కొనంగుము. (అని ప్రత్యుత్తరము వాయుచు) బాలకా! ఇక కాలసింహక వైశలిపొమ్ము మీనాక్షి నీ రాకకయి నిరీక్షింపుచుండును.

బాల:-కర్యా! మందిది. పోయివత్తును (అని నిష్క్రమించును)

దా :-దైవకరుణాకటాక్ష వీక్షణములచే నే నతిధన్యుడనైతిని.

(అని నిష్క్రమించును.)

[తెర వ్రాలును]

ద్వితీయాంకము సమాప్తము.

రౌఢీ

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

[మీనాక్షి యేకాంతముగా తన గృహమున]

మీనా :—అహో! ఏమిటా నవమోహనాంగుని, దామోదరుని యహవ్యన విలీనరూపములు.

సీ. నిండుపార్థమికాంతి నెగడుచుండెడువాడు

మొలకమీనంబు నెమ్మోమువాడు

కుసులసౌరభ్యంబు కూడి యుండెడివాడు

సొంపైకగిరియ చూపువాడు

నకలవిద్యావిశేషంబులుగలవాడు

మెరుగు బ గాగుచాయ మేనివాడు

సగలు రేయనకుండ సతిభక్తిగలవాడు

మిత్రులతోగూడి మెలగువాడు

గీ. అన్యకాగరిలవెళు హోదమిడుట

యందు మాతృభావగుణ నలవాడు

నిత్యసర్వవతాత్ముడై నెగడువాడు

పుణ్యశీలుండుగాదె దామోదరుండు.

అట్టి మహాశుని సందేశమున హాయిజెందదలచితినేకాని, సర్వేశ్వరు సింహము దయ దలంపలేదు. అహో! కాత్రములా చిద్విలాసుని

యెడ ప్రేమ సెలయేటివలె పారుచున్నదే ! కాని మానసమున కిసు
మంతయు మమత జేకూరకున్నది. రక్షకా ! పంపిన బాలకు పింకనూ
రాకున్నాడు దానివిషయమై మోచింతనున్న నాకేమియు కర్తవ్యము
లభింపకున్నది. దామోదరు డానిషయమున నంగీకరింపకుండెవా ? లేక
బాలుడేమైన నన్ను మోసగించి ప్రేమలేఖ నయ్యల కిచ్చియుండువా ?
సర్వలోకరక్షకా ! కృష్ణా ! నన్ను ప్రసాంతపరుపలేవా ?

మదనబాణ బాధాంకురమున మదీయ హృదయము తల్లడిల్లు
చున్నది. దామోదరుడు దయదలంపకున్నచో నాప్రాణము లవయు
చున్నవి. అకటా ! మనసు నెంత నోదార్తుమన్నను మార్గ మింతేని
గాన్పడదయ్యె.

గీ. హృదయచూ యెంతదురవస్థ మొచ్చెఁకు

మదనబాణాంకురంబున మతిదొలంగె

రక్తధార నీర్మామనా ప్రణయమాడ్కి

బడియెదేహులు పాణింబు భ్రాంతి కేడు.

అదిగో ! బాలకు డతి సంతోషమున విచ్చేయుచున్నాడు. నా
మనోవాంఛ ఫలించినదని యెడమనేత్ర మిడుచుచున్నది.

గీ అరయభాగ్యంబు నిరుపేద కల్పినట్లు

యీనుపిల్లికిజిక్కిన యెలకమాడ్కి

దాల్చి బాలుడదిగో ముఖదర్శనమున

సరమ సంతోషత్వస్థి నాకుకనవడె.

(బాలకుడు నమిరింప) కమారా ! మనోవాంఛఫలించినదా?
నాచిత్త మెంతయో నీవు రాని కతంబున నగ్నిజ్వాలచే దహించుదు
నిర్జగర్యా ప్రదేశ చందమామెరు నీ ముఖదర్శన స్పృహచే నా

హృదయమందలి గల జ్వాలలు ప్రసాంతమయ్యెను. కుమారా ! జరిగిన నృత్తాంత మెరిసింపుము

బాల :—అమ్మా ! సీతలంపు ఫలించినది. దామోదరు డెంతయో సీతేశ్వుత నా నంద భరితడయ్యెను. ఇదిగో ! సీమనోహరుడు ప్రత్యక్షమై మొసంగెను. తల్లీ ! జనసీజనకులు నారాకళయి నిరీక్షింతురు. పోయిచతును. (అని నిష్క్రమించును.)

మీనా :—దైవ కరుణాకటాక్ష వీక్షణములు నాపై ప్రవహించెను. ధన్యాలనయితిని. (అని లేఖను విప్పి)

ప్రేమానందమున నోలలాడు ప్రియురాలికి—

మనోహరీ ! రసభరితమైన సీముద్దులూలుకు ప్రేమ లేఖను గాంచితిని. అందుగల ప్రేమవాంఛల జడున నా మనసంతయు సంతోషమయ్యెను. నీకుగల ప్రేమాతి శయములకు మిక్కిటముగా నాకునూ గలవేకాని, అది ఫలించుగా యని సందేహము నిరంతరమును సౌఖ్యభావమున జరిగిన సన్నేశ్వరుని ప్రార్థించుచున్నాను. అబలా ! ఏదీనట్లయిన రేపు ప్రాతఃకాలమున సౌఖ్యసాంబున కరుడెంతెను. అందున సీతమ్మ గలదేని తగు యుక్తి నవలంబింపుము. ఇక మనజన్మము చాననము నదని ధైర్య మవలంబింపుము. ఇంతియే సంగతులు.

ఇట్లు,

సీమనోహరుడు,

దా మో ద రు డు.

సంతోషము. దామోదరునకు నేడు నాపై దయగలిగెను. అదే నా రాధును వచ్చుచున్నాడు. ఈ సమాచారము తానెరుంగు నేని నా ప్రాణమును పోకమానవు. ఈ ప్రేమ లేఖను చించి యావల పారవైతును. (అని చించివేయును.)

మూర్తి :—(ప్రవేశించి) మనోహరీ !

సీ. నకలధనాధ్య విస్తారయశోయిల
 ఛారులనింట నదృశముగాంచి
 సౌజన్య సౌకాంత్య సాధుచిత్తానంద
 ములాపెట్టని కోటయై యలరి
 ప్రేమధారలుబ్రాక విమలపూర్ణక్షిప్త
 నాధుసంసేవచే మోనమంది
 రాకేందుబింబ విభ్రాజితగీతచే
 నలరారుసంతేజ వంశినావు

గీ. ననలతాంత విభూషణమో యువిదసీకు
 నన్యవిధముల సుంతేని నాశగలదె
 నార్తరక్షణమన యండగల్గ
 బాలనీకేల యాలీల జాలిలేదె

అలనా! వలయు కార్యములు శలించుమండ నీకేల యాశేల
 తనము చక్కైశ్వర్యాంధ కళలు నీదివ్యహితులేకదా? అనమాన
 చాంక్షత్యము వహించిన నీనాంభలువిదర్శ ములేకదా? వనితా వీక్షి
 నంయవ మొడవుటకు కారణము గ్రహింతుమన్న స్మరణకు రాకున్న
 దేమి మన దాంపత్య మి తకాలము కలహమెరుంగకుండి ఇప్పుడదేమి
 నంపాప్తించెను.

హివాడీ:—(గనలో) అకటా! ఇప్పుడితనికి నేనేమి ప్రత్యుత్తర
 రమిస్తాను. అసత్యరూడ వలసివచ్చెనే. ప్రత్యుత్తర మిచ్చుకుందునేని
 నాక్షణము లిక దక్కకున్నట్లున్నవి.

గీ. అగ్నిదహించు వనముచందముననాదు
 పతిపలుకు నూదిములుకులై బాంసాలై
 నామనోవేదనముచు నేనేమనందు
 పతికినేరీతి నుత్తరం బిత్తుచేను.

ఇక నాలసింతువేని నా సందేహము బయట పడకమానను.
హృదయేశ్వరా! మీరు బయటికినెల్లి యింకను రాకుంజిరని, నామన
స్సంతయో యగ్నింబడి నల్లాయెను. ఇప్పుడు మీవదల దర్శనమున
నాకతి జాలిగల్గెను. ఇదియే నాదుఃఖకారణము

మూర్తి:—(తనలో) ఓహో! నీవి విచాకారణము వేరై
యున్నది. దానిని నాకరింపక ననత్యాలాపములచే మెప్పింప
ప్రయత్నించుచున్నది, నేనెటులయినను దాని రహస్యమరసి దాని
గల గర్వశాంతి నొనర్పవలయును. ఔరా! స్త్రీసహసములరయ నా
పరమేశ్వరున కయిన తనమా. అత్యున్నత! పేనుచే నానుననువంబింప
ప్రయత్నించుచున్నది. గాన వీనికి దగుపాయము పన్నవలయును.
[ప్రకాశముగా] ప్రేయసీ! నాగుణము అత్యంతా హ్లాదకరములుకదా?
ఆనంతముగ ప్రేమకలలులేక సుఖంపుచున్న మన దాంపత్య మతి
కుతూహలమేకదా? నిశ్చయమే గృహమునవిలచి భక్తవత్సలుని
బ్రాంధించుచుండుము నేనిప్పుచొక కార్యముమీద బైటికరిగి మరల
జనుదెంతును నిర్భీతి నంచఁగవుము. నాతలంపులకు నర్హులగుడే
నాటి. భవత్స్వరూపమే నానిత్యానందములు. ఇక నేబోయవత్తును.

మీనా:—ఆర్యా! మంచిది.

(మూర్తి నిష్క్రమించుచు.)

మీ:—ఔరా! ప్రేమకెట్టి ధైర్యసాహసములు నొనంగునుం
ప్రాణమునకయిన నెనుదీయడు, మానయునకై జంకడు. ఎట్టిసత్యవంతు
నకయిన ననత్యములాడించు ప్రవీణతగలది. భాగ్యభాగ్యము
లెక్కింపదు. కులకారము లపేక్షింపదు. వడ్రోసోపేతాన్నముల నాసిం
పదు. నైరివర్గములన్న నెనుదీయక యీరాడు యగణితస్వరూపాశక్తుల
భాగ్యదేవత. ఆహా! ఎట్టిస్వల్పవిషయమున మానవుడు కట్టుబడెను.
సర్వభూతములకన్న మిక్కుటమై నీతికాస్త్రాదివిద్యల నభ్యసించినా

యా న్యాయముల పరిశీలించి స్వయంనిర్ణయముపొందిన మానవు డిట్టి స్వల్పవిషయమున జక్కజేసిన భక్తవత్సలు డెట్టివై పుణ్యత గల్గియుండునచ్చును.

రక్షకా! నీ సృష్టి సగృజనసమ్మతమేకాని మనోవేదముల వారింప బ్రయత్నింపవా? నా మనోహరుడు రాప్రాణనాథుడు దామోదరు డింకను నా గృహమున కరుదెంచడామెను శరీరమంతయు ప్రేమకళలు ప్రసరించుచున్నవి. పాంగిపూరులుకేమోయని రాకు భయము కలుగుచున్నది జేయుననుచున్నది అన్నియోచితమన్నను మనస్సు నిలువ లేకున్నది. తనువు పులకరింపులచే మైచుచుచున్నట్లు వున్నది. చెమటబిందుపూరితమై నా హృదయము విహించుచున్నట్లు సర్వేశ్వరా!

గీ. పెండ్లియాడిన చందంబు విభుడటంచు

ప్రేమ నిలకడలేని భ్రాంతి వెలుచుచుండ

భ్రాన్ధనంబున నుం తేని బడయకుండ

మోదమును గూర్పడామె దామోదరుండు.

అయ్యో! పూర్వము నెందర సతీపతిదాంపత్యము లెకబాటెరి పోగాని యెరుంగను అట్లుగాడేని నా కిట్టేల నిరాశగలుగును. ఆ నవ మోహనాంగుని దామోదరుని దరిపెరకున్న యీ ప్రాణ మెందుకు? ఈ ధనధనేతరము లె దుకు బంధమిత్తు? లెందుకు ఏమిది శరీరము మయికము వ్యాపించుచున్నది. కాళ్ళుచేతులు నిస్సత్తున వహించు చున్నవి. అక్కటా! దుర్భరము భరింపజాల దామోదరా! కాపాడ రావా?

(అని మూర్ఛిల్లును.)

(దామోదరుడు—ప్రవేశము)

దామో:—ఏమిది గృహము నిశ్శబ్దమైయున్నది ఎందుజూచిన మీనాక్షి కనజడకున్నది. (అని మీనాక్షివంకజూచి)

గీ. అదియె సారసదళనేత్రి యదియెనచట
తనదురూపంబు నెచ్చోట దాచియుంచె
సోక వారసి నందిన సుందరాంగి
ప్రేమచే మతిజాసె నంశీతిగనగ.

నశాంతరమున దప్పించిన ప్రియురాలి కెట్లు రూపవిహీనమయ్యెను. సర్వదా సౌఖ్యానందమున సంచరించు సారసదళనేత్రి సర్వస్వము నా ప్రేమయే కారణమైయుండును. పాపమాలతాంగి కెట్టిసంతాపమొనర్చితిని. నీ శిర్తలేనివేళ నీ మందిరమున కరుదెంతునని లేఖచూలముగా వాగ్దానమొసంగి యాలసించి యుండుట చే యీ విచిత్రరూపమును ధరించియున్నది. తిన్నగా సమీపించి నా యీ ప్రియురాలి కెక్కుల ముద్దాడి, సంతోషపరతును. (అని సమీపించి)

బాలా! లెమ్ము లెమ్ము నీ ప్రేమాతిశయమున కెంతయో జాలి గలుగుచున్నది. (పలుకుకొని) మీనాక్షీ! నే నాలసించితినిని కోపము వహించితివా? అట్లయిన నీ ప్రియమనోహరుని క్షమింపుము.

మీనా:—(లేచి) ప్రియా! ఎంతకాలమునకు దర్శనమొసంగితిరి. నీ ప్రేమల ప్రేమాతిశయమున నా మతి వేరువిధమైయున్నది. మిమ్ముల నే నెంతకాలమునుండియో మోహింపయత్నించితినేగాని, నా ప్రయత్నములన్నియు నిష్ప్రయోజనములాయెను. సర్వేశ్వరుడు నేడు మనకిట్టి సమయమున మన కర్పించెను. నేను నీ ప్రేయసినిగానా? అని పాదములపైబడును)

దా:—కాంతామణీ!

గీ. అలరువిలుకాని ములుకులై యలరునీడు
వాలుకన్నుల కెంతయో బేలనైతి
బాల జాగడేల ప్రియాంగ మాలలీల
రావ కరుణింపవా దివ్యరాజనయన.

అన్యవిషయముల ప్రవేశింపని నీ పేరే నా కెంతయో కుతూహలం బొనర్చెను అలా! మన్మథపుష్పబాధాంకురముల మరంగుమతిభ్రాంతు లానంతసంతసము లేకన్నది. ఇక నాలసించుట నపాయమేమని తెలియుచున్నది.

మీనా :—ప్రియమనోహరా! నీ కోర్కెకు తిరస్కారము గలదా?

గీ. మదిని నెంచితి నీవే నా మగడవంచు .

కోర్కె నీడేర్తువంచు నీ కోమలాంగి

నీ ప్రియాంగన సాభాగ్య నేస్తురాలు

పదమునమ్మిన వేరొండు బలకదగునె.

అట్లనే మనమిక శయ్యాగృహమున కేగుదము (అని ముందు నకునడిచి, ముందుచూచి) అయ్యో! ప్రాణములపై నాశనదలనలసి వచ్చెనే.

దా :—కాంతా! ఏమట్లు బేలవై బలుకుచున్నావు.

గీ. ధైర్య విక్రమాడ్యండు నీ దాపునుండ

రణభయంకర భీరులీ ప్రాపుజేర

నన్యవిషయాల నీ కింక హానిగలదె

ధైర్యమింకనుగొనుము యో తరళనయన.

మీనా :—శత్రువులు గాదు నా భర్త మూర్తిసిగు వచ్చుచున్నాడు. అతని వృత్తాంతమెరుంగునేని, మనల దప్పక సంహరించును. ఇక ప్రాణములుబోవును ఇందు తప్పించుకొను మార్గమయినను గానరాదు.

సర్వేశ్వరా! ఇట్టి కష్టకాలమున రక్షింప నీవే మా పాలిటిబంధువగుదువు. అదిగో! నా భర్త సమీపమునకు వచ్చుచుండెను. వచ్చి దామోదరు డిటకేల వచ్చెనని యడుగ, నే నేమి ప్రశ్న తరమిత్తును.

దామో :—మీనాక్షీ ! నీ భయభీతి వదలుము. నీ భర్తయ
యినగాని, మరెవ్వరయినగాని నేను వెనుకకు జంకువాడను గాను.

మూర్తి :—(ప్రవేశించి దామోదరునిజూచి) బౌరా దురాత్మా!

గీ. ఏమిరక్తూర నాదగుభామినివము

ప్రేమజూపిన నిన్నిక విడువజాల

పట్టి ఒంపితు నెవరు నీ ప్రాణమింక

గాన నెంతురో కాంచెద గలువచిత్త.

నిర్భీతిగా మదీయగృహంబున కరుదెంచి నా ప్రియాంగవళి
సంభాషించుచున్నావా? నా కులగౌరవములు ఏక్షింపక నన్నవమా
నింప యత్నించితివా? దురాత్మా ! నీ ప్రాణముల గాపాడుకొనుము.

మీనా :—నాథా ! మీరు దామోదరుని అలానిందింపవద్దు

మూ :—చాళీ ! నీ వతనికి సహాయపడుదువా? నీ పల్కులు
జూడ నీ వతనిని ప్రేమించినట్లున్నది.

మీనా :—బౌను. ప్రేమించిన నీ వేమిచేయగలవు నిశ్చయ
ముగా ప్రేమించితివి. ప్రేమింపబడుచు గాను.

మూ :—మీనాక్షీ ! తుదకు గొంతుకపై కత్తిబెట్టితివా?
ఇక నా ప్రాణమున్న నేమి సంతలో నశించిననేమి? ఇదిగో ! మీ
యరువురి ప్రాణములు దక్కించుకొనుడు.

దా :—మీనాక్షీ ! ఇట్టి సమయమున నే నాలసింపరాను.

(అని పిష్టలుతో కాల్చును.)

మూ :—(క్రింద పడిపోయి) అబ్బా ! దుర్మార్గుడా. నీవు నరక
కూపమున బడుదువుగాక. (అని ప్రాణముల విడచును.)

మీనా :—మనోహరా ! ఏమి నీ ధైర్యసాహసములు.

దామో :—కాంతా ! ఇంక మనమీ స్థలమున నుండరాదు. ఏనాడేశమునకయిన వెళ్ళి మన సుఖమార్గమునకై ప్రయాణించుము రమ్మ. ఇకచాలించిన యపాయమగును. (అని నిష్క్రమించును.)

—

2 వ రంగము

(బాంబాయి కాలేజీ విద్యార్థులు కొందరు ప్రవేశించును)

ప్రసాదరావు :—మిత్రులారా ! మర్నాడు దామోదరుడు యేదియో మూర్తిసింగులుంట చార్జన్స్ మొనర్చినట్లు తెలియుచున్నది. అదిగాక పిప్పలు శబ్దముకూడ వినబడెను. అందు నేనుయిరాయపాయము జరిగినట్లు తోచుచున్నవి. రండు పోయి వృత్తాంతము ననుగొందము. (అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(మూర్తిసింగు శనము పడియుండును. విద్యార్థులుచానింగాంచి)

ప్రసా :—బేరా ! దురాత్మా ! దామోదరా ! ఎంతకలువ చర్యనాచరించితివి. నకల సంపన్నగుణ సాభాగ్యనంతుడయిన మూర్తిసింగును సంహరించి, మీనాక్షిని గొంపోయితివా? దుర్మతి ఎంతటి సాహసమునకు బాల్పడితివి. మిత్రులారా ! ఇదంతయు దామోదరుని క్రూరత్వము. మూర్తిసింగును సంహరించు తన ప్రియాంగవను మీనాక్షిని గొంపోయెను. మన మీ సమయమున నాతని శిక్షించు మార్గము యోచింపవలయును. యోచించునంతి పనియేమున్నది. ఈశవమే. యాపాపాత్మునిపాలిటి మృత్యువగును.

విద్యార్థి :—ప్రసాదరావుగారూ ! దామోదరు డెట్టి క్రూరత్వ భావుడయినను మరియొకనిమిత్తమై వెనుకాడవలసియున్నది. ఇయ్యది పరిపాలకు లెరుంగుదురేని దామోదరుని న్యాయవద్ధతిగా రక్షింపక మానరు. అదిగాక, నాతడు కాలేజీవిద్యార్థియగుటచే కాలేజీ కంటటికి

నీయ పనింద సంభవించును ఇయ్యది మన ప్రిన్సిపా తెరింగిజేసి మనకు పగు ప్రాయశ్చిత్త మొనర్పగలడు. కావున దీనికి వలయు కర్తవ్యము వలంపుడు.

మోహనరావు :—మిత్రులారా! మీరు జెప్పినది నిశ్చయము మనమీ శవముచు యన్య లెరుంగకుండునట్లు యెచ్చటనయిన మాపు చేయినలెను. అప్పుడు మన మతిధన్యుల మగుదుము మిత్రుని గాచా డుటేగాక మన యవనింద నెరవేరును. అదియే నా మనోనిశ్చయము.

విద్యా :—మోహనరావుగారు చెప్పిన సదుపాయమునకు మేమందర మంగీకరించుచున్నాము.

మోహ :—మిత్రులారా! అదిగో ఆమడుగున రహస్యముగా నీశవము నుంచుదము తదుపరి వలయు ప్రయత్నములెల్ల జేయుదము.

(శవమును గొంపోవుదురు.)

(నెల్లూరునందు యుంతుడు, సుశీల లిరువురు)

జయం :—కాంతా! ఈసంసారమున జాలినహించు టతి కష్టమైయున్నది.

సీ. సంసారమనుమహా సాగరంబునుదాట

విమలనూనవ శ్రీవిష్ణుసేవ

తాపత్రయాలీల దావాఘ్నికోర్వంగ

విష్ణుసేవామృత వృధగాదె

భవభయహరణంబు పరమాత్మునంసేవ

కలుషంబులనుబొపు కరుణసేవ

అరయపురాణంబు లభ్యసింపగనుండు

పీలయినదారి శ్రీవిష్ణుసేవ

గీ. సకలసౌఖ్యాంధమైన సంసారమందు

ధన్యతన్ గాంచనెంచెడి తపసులెచట.

కాలనిర్ణయ మొనరించి కాంచినారు
ముక్తిసదాభవ ధన్యతలో పువ్వుబోణి

సనితా ! మన మిట్లొకకాల మీమాయ సంసారమున తరింప
గలము విష్ణుసీవామృతమే శ్రీభానమున కల్పవృక్షము. అట్టి సంసే
ననమున ధన్యత నొందవలసినదేకాని, తదితర మార్గములన్నియు,
నిష్ప్రయోజనములు. ధనమవియు, పుత్రుడనియు, బంధు వాత్సల్య
మనియు, ఇవన్నియు నిష్ప్రయోజనమైన వాంఛలు. సజీవులై ప్రాణ
మున్నంతకాల మవి ! పేరూనందములేకాని, మృత్యులయిన వెంటనే
యవి దూర భ్రాంతిలగును.

1 గీ. ధనధనేతర పుత్రుల తలచుటెల్ల
మృత్యుచెటబడిన నవి మిగులుగాడె
ప్రాణములు గోలుపోవుచో దేనయందు
భజనసల్పిన శలమందు బహుగలరె

సుశీ :—నాథా! తను హితోపదేశ మతి యంగీకృత
మయ్యెను. కావున మన మా సర్వేశ్వరుని ఏకచిత్తమున ధ్యానింప
వలయును. చర్వదా మన మిట్టి సంసార తాపత్రయపాశముచే నశింప
నేల ! మన యుద్భవ మిక కొనసాగింపవలయును.

పోస్తువ్యాక :—(ప్రవేశించి) వందనములు, ఇవిగో మీ
లెటర్లు (అని ఇచ్చిపోవును.)

జయం :—(అన్నిజాబుల జూచి) సుశీలా! బొంబాయినుండి
జాబు వచ్చెనుకాని, అందులో ప్రసాదరావు సంతకమున్నది. ఆత
డెవరో మనకు తెలియదు.

సుశీ :—జాబును శ్రీశాంతముగా జదువుడు.

జయం :—(చదువును)

మహారాజశ్రీ జయంతిగాని సన్నిధికి—

బాంబాయి 'కాలేజీ విద్యార్థి ప్రసాదరా ననేక సమస్కారములుచేసి వ్రాయున దేమనగా :—

ఆర్యా !

తను కుమారుడు దామోదరుడు, విద్యపై ఇష్టము లేదని వైగా తిరుగుచు, పదిదినములక్రిందట తెన్నీసు పందెమునందు రెండువేల రూప్యములు గోల్పోయెను. అటుతరువాత నాతడు లజ్ఞాపవత హృదయుడై కాలము గడుపుచు, మూర్ఛిసింగు భార్యయైన మీనాక్షిని ప్రేమించెను. అంతట నిన్నటిదినమున దామోదరుడు స్వయముగా వారి మందిరమున ప్రవేశించి, మూర్ఛిసింగును పిట్టలుతోగాల్చి, మీనాక్షినిగూడ, ఏ ప్రదేశమునకో పారిపోయినాడు.

అందుగల శవము ప్రజల కగుపడకుండునట్లు మే మొనర్చితిమి ఇంతియే సంగతులు.

ఇట్లు.

దామోదరుని మిత్రుడు,

ప్రసాదరావు.

అకటా ! దామోదరు డెట్టి హీనస్థితికి సంధించెను. దామోదరా ! భీతిచే బాంబాయినుండి నీవెచ్చటికి పారిపోయితివి ఎందుగల వని మేము గానుందుము. జరిగినవృత్తాంతమైననాకు సుంతేని తెల్పక, నీవిట్లాచరించుట ధర్మమా? లేకలేకగడిగిన కుమారుడవని, అల్లారు ముద్దుగా పెంచి పెద్దగా జేసినందుకు ప్రతిఫల మొనర్చితివి నీ మాఖ పద్మమును మేమెచ్చట గాంచనుండుము.

కుమారా ! నేటికి నీపైగలభ్రాంతిని విడరాడజేసితివా? బాలుడవై కార్య కార్యము లెరుంగక నీవెట్టి యిడుమలకు బాల్పడితివో తెలియకున్నదిగదా! కాంతా! ఈవిధమున దామోదరుని విషయమై విచారింప ఫలమీ సన్మానవృత్తమునను లేదు. ఏదియో కొలదిగా

లమున కాతడు నజీవుడై యుండ మనచెంతకు రాకమానడు. గతించిన దానికై చింతించ నిష్ప్రయోజనము అబలా! దుఃఖిమాపుము.

(అని కన్నీరు చుకుచును.)

సుశీ :—నాథా !

గీ. కడుపునందలి ననమాన కాలమెల్ల
మోసి కనిపించినట్టి నా ముద్దుసుతుడు
కష్టముల గాంచకుండనే గాంచగలనె
నాథ నా ప్రాణనాథ నా ప్రాణమిడును.

ఇట్టి కణ్ణకతోర మునున వార్త నా హృదయమును దహించుచు న్నడి. నా ముద్దుకుమారుడు దామోదరుడి లోకనిద్రాప సంతసించెనా హాకుమారా! దుర్భరమ నీపైభ్రాంతి విడబాలను. (అని మూర్ఛిల్లుచు)

జమం :—సుశీలా ! ధైర్య మవలంబింపుము గడచినదానికై పశ్చాత్తాపింప బాడిగాదు. (అని లేచనెత్తి) సతీ ! ఇక మనకీ సంసార భ్రాంతివలదు. సర్వలోకైక రక్షకుడగు యా సర్వేశ్వరుడే మనకు ముక్తిమార్గ మొసంగగలడు. కావున నట్టి దివ్యపదము భజించుటే సకలపాప నిర్మూలనంబగును.

సుశీ :—నాథా ! నిశ్చయము నిర్ణయము నిర్ణయము (దేశమునకరిగి దైవభక్తిచే గలము గడుపుదము. అందలిగల కండమూలఫలాదులే మన నిత్యభుక్తములు.

జమం :—బాలా ! నేనట్లంగీకరింపవలసిన దేగాని నీ విషయమైన నాకు దుఃఖిమొదవుచున్నది. ఏమంటివా ?

(నీ హంసతూలికతల్పముందు బరుండెడు నీవు

బండరానేలల బరుండగలవె

యశివలతోగూడి నాటలాడెడినీవు
 గూరమృగంబులచేత నుండగలవె
 వీణానువాద్యములు వినుచుండిననీవు
 పక్షినాలాపము ల్బుడయగలవె
 భక్ష్యభోజ్యంబుల బరగజెందెడునీవు
 కందమూల ఫలంబు నొందగలవె

గీ. నకలసౌభాగ్యమైన యీ సౌధమునను
 హుళిజెందెడ నీ వెట్లు నడవులందు
 కాలయాపన జేతువో కాంతనీవు
 క్రూరసత్వంబులనుగాంచ గూలుచీవు

సుశీ :—నాథా ! ఎంతపొరబడితిరి. సర్వదా యీ సౌఖ్యాతి
 శయములు స్థిరముగా చుండునా ? అవి యస్థిరములని నీతికోవిదులు
 నెప్పటిదా ? తమ దివ్యచరణామృతసంసేవన నాకు లభించియుండ,
 మరి నాకన్యసౌఖ్యమేటికి. ఆ పరింధాముడే సర్వదా నాకు దోష్పం
 గలడు. రమ్ము దైవప్రార్థనకై గాననములకు నిష్క్రమింతము.
 (అని పోవుదురు.)

శివ రంగము.

[దామోదరుడు, మినాక్షిగూడి కర్నూలుపచ్చి]

మినా :—ప్రియమనోహరా ! ఇయ్యది మనకు క్రొత్తస్థలము
 ఇంగలిగల సమాచారముల మన మెరుంగుము. కావున మన మెచ్చటి
 కయినబోయి యొకగది తీసుకొని యందు వసంతము.

దా :—అబలా ! క్రొత్తస్థలమున నెందుకు. ఎచ్చటనయినా
 నన్ను ధిక్కరించువారుగలరా ?

మీనా :—(స్వగతము) ఓహో! నిన్నటిరాత్రి సేవించిన బాం దికైకింకను తగ్గకున్నట్లున్నది ప్రభావముల చాలా ప్రేలుచున్నాడు. (ప్రకాశముగా) నాథా! కొంచెము ప్రశాంతముగ మాటాడుమి. ఎచ్చటినైన గది జూచుటయే నా ముఖ్యాభిప్రాయము.

దా :—మీనా! ఇందలి నా కొక స్నేహితుడు దుర్గారావను వాడుగలడు. అందు మన మరుగుదు మేని సకలసౌఖ్యములు జేకూరును గమ్ము పోవుదము. (అని పోవుచుండును)

దుర్గా :—(వచ్చు సూర్యమున వారలజూచి) ఆర్యా! దామోదరా! వందనములు ఎన్నిదినములకిచ్చట ప్రవేశించితిరి. అందగు క్షేమమేగదా.

దా :—మిత్రీమా! దైవకరుణారసమున అందరమూ క్షేమముగానున్నాము.

దు :—ఆర్యా! ఏ రెనరు?

దా :—ఈమె నా భార్య మీరాక్షి.

దు :—అట్లును మీరిచ్చటెన్నిదినములుండురు.

దా :—మాతలాపు శలించువంతవర కుంశవలయును.

దు :—అట్లులను రండు పోవుదము (అని కొంతదూరము జోయి) అదియే నా మందిరము అందలి కుడివైపునగల గదిని నీ వాక్రమింపుము.

దా :—మంచిది (అని పోవుదురు.)

[దామోదరుని గృహమునందు]

దా :—ఆహా! సంతోషమున్న నిట్లుండవలయు సర్వదా సౌఖ్యాతిశయములు నా పాలిటి ధనమేగాని యుచ్యుల కవి చేకూరునా?

సీ. సూర్యోదయంబున సోదాలమిక్సెర్

బ్రాందీలజేకొను పరమసుఖము

ప్రాద్దుబారెడులేన భోజనతాంబూల
 పరిమేశవాసవలో బడయుసుఖము
 మధ్యాహ్నమగునేని మమతతోసేసాని
 పాయసంబులజెందు పరమసుఖము
 ప్రొద్దుగ్రుంకఁ మున్నే పూరణులనుగూడి
 వేడుకఆలరదారి బోవుసుఖము

గీ. రాత్రి లెక్కింప పడతుల ప్రక్కజేరి
 సరసములు గూర్చునట్టియా విరహసుఖము
 భళిరా భారత దేశపు ప్రజలకిట్టి
 సౌఖ్యమున్నదే భువికష్ట చయముగాక.

(మీనాక్షీ ప్రవేశించి) మీనాక్షీ! వచ్చితివా? మేజాపై నుండు
 బ్రాంది సిగరెట్టుప్యాకెటు తెమ్ము,

మీనా :—నాథా! అనవరత మిట్టి దురభ్యాసమున ప్రయో
 జన మేమయినగలదా? మరియు ప్రాణముల హరించునుగదా?

దా :—ఓహో! నా పలుకులకు ప్రత్యుత్తర మొంగుచు
 న్నావా? నుంచిది.

మీనా :—నాథా! పొరబడితిరి. మీ వేదవాక్యముల దిర
 స్కరింతువా? కోపములేక ప్రశాంతమున గొనుడు.

(అని బ్రాందిని, సిగరెట్టును తెచ్చియుచ్చును.)

దా :—(బ్రాందిని నేనించి) మీనాక్షీ! దీని శక్తిప్రభావ
 ములు మూఢాత్మా! నీ వేమెనుంగుదువు.

గీ. మూఢ యజ్ఞానమనుష్యులీ పుడమిదీని
 శక్తితేజోపకారవి సౌఖ్యములను
 కాంచగలరాకో వాదవలో గ్రంథమునను
 పరగచింతింప ధరయందు నరయగలదె.

కాంతా ! దీని శేవించు కతన నేనెట్టి సాహసకార్యము లానఁ
చించితి నో న్యచించితివా? ఇటు వినుము.

సీ. కోపి నైయలనాడు కోపించినాడను

ప్రియగృహంబుల నది రి త్తయగు నె
నన్ను హింసింపగ నున్నట్టి పాంథుల
కరవాలమున జంప కల్లయగు నె
యెదురించి కయ్యంబు హెచ్చింపగబూను
శౌర్యులజంప ననత్యమగు నె
మోహంధకారియౌ మూర్తిసింగును జీల్చి
బ్రోచుట నిన్నల పొల్లయగు నె

గీ. శౌర్యమర్భర కామాంచ శత్రుపతిః
హస్తినీహంబు బోలునా యాయుధంబు
బరగస్థాంప యన్యులు బ్రతుక గలరె
లలనరొయి వినునత్య పలుకుగాదె.

మీనా :—(స్వగతము) ఓహో ఇతడు మత్తుచే మతి తెలియ
కున్నాడు. ఇతనితో మితిమీరి సంభాషించుటపాడిగాదు. అదిగో
దుర్గారావు ప్రవేశించుచున్నాడు.

దామో :—(దుర్గారావు ప్రవేశింప) మిత్రమా ! రమ్మ
కూర్చుండుము. ఏదియో కార్యార్థమై వచ్చినట్లున్నదే

దుర్గా :—ఆర్యా ! ఇదిగో ఈచిత్రపటమును వీక్షింపుము.

దామో :—మిత్రమా ! ఈచాయాపట మెవ్వరిది, దివ్యకళ
లచే ప్రకాశించి యన్యహృదయముల నాకర్షించుచున్నది.

దుర్గా :—ఆర్యా ! ఆలకింపుము.

సీ. సకలసౌందర్య విస్తార బాసంతమా

బళ్ళారి దేశపు ః నిత యిదియు

సర్వవిద్యా విశేషంబులఁ గదియించు

జగతి విఖ్యాతమా సారసాక్షి

నిండువెన్నెలరేయి నిరసించు నెమ్మోము

గలసద్గుణాళి కాంక్షమిదియు

వినయసౌరభంబు పెచ్చుగాంచెడి వాటి

లలిత మేలొదీగ చెలియమదియు

గీ. వేశ్యకులమున జనంబు పృథ్విలోన

నొందియుండుటెకాని యనందియమున

దీని భావింతు మనుజులు మానసమున

నొక కులనతినుశీయించు నిక్కముగాదె.

ఈమోహనాంగి బళ్ళారిపురవాసి, లలితయనుచది, ఇయ్యది వేశ్యకులమున జన్మించినను, గుణప్రభావము లతికొనియాడ వలినది. తన యిష్టానుకూలమున వరునివరింప చాయాపటములంపెను.

దామో :—అట్లయిన సీవేమిచేయ నిశ్చయించితివి ?

దుర్గా :—వివాహమాడ నిశ్చయించితిని

దామో :—వానికామె సమ్మతించెనా !

దుర్గా :—అందుకు సమ్మతించినారు ఇదిగో యీ లతాంగి జననీజనకులజాబు (అని చూపించును)

దామో :—(చూచి) అట్లయిన ముహూర్తము రేపేనా ?

దుర్గా :—అవును మీరుకూడ వివాహమునకు రావలయును.

దామో :—మంచిది. అందు నివాహకార్యములందు కడు జాగరూకుడవై యుండుము సుమా ?

దుర్గా :—ఆర్యా ! యికపోయివత్తును.

దామో :—మంచిది (అని దుర్గారావు నిష్క్రమించును.)
 ఔరా ఏమి యాకాంతామణి యావ్వనరూప విలాసములు దివ్యకళ
 లచే నుప్పొంగు యాచిత్రపటమువలె పద్మము నేనెందుగాఁతును.
 దుర్గారావుకా వన్నెలాశి లభించునా! తుదకది ప్రేమించునా?
 అదంతయు కల్లకాకమానదు. ఏదియెట్లయినను నేనా కాంతా భిరో
 మణీ ఆ లలితను కళ్యాణమాడియే తీరనలెను. ఇదియే నామనో నిశ్చ
 యము. అట్టి సౌభాగ్యము లభింపజుండనేని, నా యీ జన్మమికేల?
 సాసాహస మీకేల?

మీనా :—మనోహరా! చాయాపటమనుగన్నంతినే మీరే
 దియో యోచించు చున్నట్లున్నదే!

దామో :—అవును యోచించుకొనుచుంటిని

మీనా :—ఏమది...?

దామో :—వివాహమాడవలెవని—

మీనా :—ఏమి? నిశ్చయమేనా?

దా :—త్రికరణశుద్ధిగా నమ్ముము.

మీనా :—అట్లయిన నాగతి హీనస్థితియేనా?

దా :—అదియేమొ నాకు తెలియదు.

మీనా :—నాథా! ఏమియో మీరిట్లడుగుచున్నారు, హాస్య
 మలక జెప్పుచున్నారా?

దా :—నాజన్మమే కడుహాస్యమైయుండ నిన్ను హాస్యమాడు
 దునా? ఇకనాపై భ్రాంతిపడలుము.

మీనా :—మనోహరా! ఎల మీరిట్లడుగుచున్నారు మీపై
 భ్రాంతి విడచి యితరులపై బెట్టుదునా?

దా :—మీనాక్షీ! ఆ అధికప్రసంగము నిష్ప్రయోజనము.
 ఇక నాకు నీ ప్రేమవలదు.

మీ :—అ! ఇది నిజమా? దురాత్మా! ఎంత క్రూరత్వము నకు సిద్ధపడితివి?

గీ వెండ్లియాడినభర్తను నిష్టలెత్తి

కాల్చినాడవు దాన నే కనికరింప

ప్రియుడవంచును యుగితాడు బెట్టినావు

మాన్యజన్మంబు స్థిరమందు మమతగలదె

పాపాణ్మదయా! నమ్మించి గొంతుపై కత్తినిడుట నీకు ధర్మమా?

దా :—పాపినీ! నీమాయాపల్కులచే నాకేమి ప్రయోజనము ఇకను నాలసింతువేని మనీయతలంపు నిష్ప్రయోజనమగును. ఇదిగో పోవుచున్నాను.

మీనా :—బేగా! కలుహంధా! సుంతేని కనికరము లేక పోవుచున్నావా? నీదుష్కార్యమునకు హాసించిన సర్వేశ్వరుడు నిన్ను శిక్షింపకుండునా? ఓనర్వభూతిములారా! సూర్యచంద్రులారా! ధర్మ చేతలారా! మీనా దాహేదరుని హృదయమును జక్కజేసి నన్ను సంతోష జరుపలేరా? ఇట్టి అన్యప్రదేశమున నేనెట్లు జరింప గలను ఎట్లు సుఖంపగలను దెవమా! ఇట్టి దుష్సహములు భరింపజాల వనాంతరమున ఏకపక్షి చందంబున నేనెట్లు జీవించును. ఎట్లు ప్రాణముల భరించును. సర్వేశ్వరా! ఇదియే నాభక్తిపూరితమైన సమస్కారములు. నేనిక ప్రాణములు వదలుచుంటిని. ఓ భారతదేశీయ సోదరీ మణులారా! కలియుగవంచకుల ఏక్షించితిరిగదా? ఇట్టి నాయీ పరితాపము హెచ్చియుండుటచే నాప్రాణములు దొలంగున్నాను. నాయీ అత్యహత్యకై ఈదీనురాలిని దూషింపకుడు, ఇవియే నాయీ సోదరీమణులకు వందనములు.

(అని చెంతనున్న తాడును తీసుకొని మెడలో వేసి)

గీ. అరయమాంగల్యమునుగట్టి యాదరించి
 నిండుప్రేముడి నన్ను మన్నించునట్టి
 ప్రియతమా నీకు మృత్యునై వెలసితయ్య
 నీవుబోయినచందాన నేనువత్తు
 నిదె నమస్కారపూజ్యము లిత్తుగొనుము.

(అని ధ్యానించి పురకప్రయత్నించేసరికి కాసికుడను యోగీం
 ద్రుడచ్చటి కరుదెంచి అమ్మా ఆగుమని చెయ్యిపట్టుకొనును).

కాసి :—(ప్రకాశముగా) అమ్మా ! ఆగుము నీ వెట్లీసాహసము
 నకు సిద్ధుడవీ. ఆత్మహత్య ఎట్టిపాపపూరితమైనదో స్మరించితివా ?

మీరా :—ను నితిలకమా ! మాయాప్రపంచమునకుల వంచ
 కుల యోచింప యీ జన్మమెందులకని విరక్తికలుగుచున్నది.

కా :—అమ్మా ! నీవీ నమయమున ఆత్మహత్యకే సిద్ధపడ
 కుము. సకలరక్షకుడైన యీశ్వరుడే నిన్ను గాపాడును. కావున యీ
 నైరాగ్యములనీడిభక్తవత్సలుని ప్రార్థించి ధన్యతనొందుము రమ్మ
 మా నిలయమున కరుగుదము. భక్తులతో కాలయాపన మొనర్చుము.

మీరా :—(తాడును తీసివేసి) ఆర్యచంద్రమా ! తమ హితోప
 దేశమున ధన్యురాలనైతిని. మాయాప్రపంచకలలు దుఃఖమునకు కార
 ణము. అసామాన్యుల హరించెడిది ప్రేమయేకాని వేరొండులేదు. నా
 దుస్థితి కారణము నా గర్వమేకాని మరెవ్వరునుకారు.

కా :— అమ్మా ! కడచినదానికై చింతింపఁఫలమున్నదా ?
 మానవు డేకాలమున కేదుస్థితికి బాల్పడుననో యెన్నరెరుంగుదురు.
 లోకరక్షకుని దివ్యచరణామృతమే ప్రధానమైయుండును. తల్లీ ! యిక
 నాలసించిన ప్రయోజన మేమి? రమ్మమదీయనిలయమునకు కరుగుదము.

(అని నిష్క్రమింతురు.)

రౌడీ

చతుర్థాంకము.

ప్రథమరంగము.

(బళ్ళారిచందు లలిత జననీజనకులు)

సుగం :—బౌరా ! కాలచిత్రము అనవతరమిట్టి సంసారమున ,
దుఃఖమనుభవింపవలసిన దేకాని, సుఖమేషన్మాత్రమైరా చేకూరదు
కదా ? మాధవా !

నీ. హంసధ్వనీలోల యవతారములమెండు

దాల్చి భూయశమున దనరినావు

కేదాఁవాసమీ కృపాదర భక్తాది

లిధతివైబొర్లాడ వెలసెసుఖము

సారస్వతీగంగ సంతతో ఇతులొంద

మీదు కరుణొండ మెలగగాదె

కళ్యాణగాత్ర మీ కామణ్యరసమున

జగతికి విఖ్యాతమై మిగులదనరె

గీ. మోహనాకార మీదగు సాహసమున

దనుజవీరుల పొంకంబు యణగెగాదె

కన్నడిగునేయ నేలనో కమలనాభ

నిండుదయతోడ గావవే నిర్మలాత్మ.

రక్ష కా! ప్రేమానందమునగన్న నా యీ సుకుమారి కళ్యాణమునకై ప్రియత్నింతమన్న నా కేమియు స్మరింపకున్నది. నా హితోపదేశముల కామె సమ్మతించుటలేదు. తల్లి యెంతవినయవిధేయతచే ప్రార్థించినను జెవిబెట్టకున్నది. ఆమె హృదయమునగల మర్మమైనను విన్నవింపకున్నది. (అని భార్యతో) కాంతా! కుమార్తెయైన లలిత కన్నీ బోధించినను ఫలములేకున్నది. కనులార కళ్యాణోత్సవముగాంచ నభిలషించు మనసు సర్వేశ్వరుడట్టి తరుణము లభింపజేయకున్నాడు.

గీ. వలయు నదోభిదలన్నియు న్యర్థమయ్యె

సీరభాక్షుని సంసేవ నీటగలసె

నరయ పెండిలియుత్సవం బరయలేక

దిక్కులేనట్లు బడితిపకా దిక్కుదాడె.

అబలా సీవైనా బాలికక తగినహితోపదేశముచేసి నాకు సంతోష మొనగ లేవా?

పుష్ప :— మనోహరా! ఎన్నివిధములని ప్రయత్నింతును. ఎంతముద్దాడి చెప్పినను వినకున్నది. తానేదియో మూఁప్రయత్నము నందున్నట్లు దెలియుచున్నది నిన్న మనమునిశ్చయించిన దుర్గారావుకు కలుగుజేరితిమిగదా? అతడీవేళనరిగి గృహంబున బ్రవేశించును. ఏమైననూ ఈనాడే కళ్యాణము నెరవేరబ్రయత్నింపవలయు బాలబాలికలు జవనీజనకులం యధీనమందురుగదా! దానికై చింతయేల?

సుగం :—ఆటులయిన వివాహమిగాడే నిశ్చయింతము. వలదని చెప్పినంతమాత్రమే న వినకూడదు. దుర్గారావు తప్పక రాకమానడు. నేనుపోయి బ్రాహ్మణోత్తములను తీసుకొనివస్తువు.

(అని నిష్క్రమింతురు.)

లలిత :—అమ్మా! నా పాలిటి యమరూతలై మీకు కలుషవాశ్యము లుపదేశించుచున్నారు నా కా దుర్గారావుపై యిష్టములేదు నే నతనిని వివాహమాడను. ఇదియే నా నిశ్చయము.

పుష్ప :—అటులైన నింకెనరిని అంగీకరింతువు.

లలి :—ఇదిగో యీ చిత్రపటము వీక్షింపుము. ఇట్టి మదన స్వరూపుని దామోదరునే ప్రేమించితిని. ఇతడే నాకు భర్త. నన్ను సౌఖ్యానందమున దరింపజేయు నా భాగ్యదేవత యితడే.

పుష్ప :—అతని స్థితిగతులెరుంగకుండా మే మతని నెట్లంగీకరింతుము. ఈ వృత్తాంతము మీ తిండి కెరిగింపుము. అతడేయభిప్రాయ మొనంగునో దాని నంగీకరింపుము. అదియే నాకు సమ్మతము.

లలి :—అమ్మా ! ఒకరి యభిమతముల నే నంగీకరించుకొందులకు ? నా సుఖమునకై నేను ప్రయత్నింపనలసినదేగాని యన్యహితో పదేశమెందులకు మీ పలుకులు నాకు సమ్మతించుటలేదు.

పుష్ప :—అవును కాలవై పరీత్యమునుబట్టి విగాళ కాలమునకు మా హితోపదేశములు నిష్ప్రయోజనములు.

గీ తల్లిదండ్రుల సత్కీర్తి దలపకుండ
నార్యవేదోక్తములను నీ నరయండ
సృహజవాంఛయు నిష్ప్రయోజనముగాదె
కాలవిపరీతముల నీవు గంచలేదె.

నీ యిష్టానుసారమున జరించి వివాహమాడిన, కష్టమేకాని సుఖము లభింపదు.

లలి :—అమ్మా ! చాలా పొరబడితివి.

గీ. మద్రదేశనాయకుని కుమార్తె సత్య
వంతుపై భ్రాంతిగల్గి వివాహమాడి
యమునిచే చిహ్ననరములనంది దివికేగి
పతినిరక్షించి సౌఖ్యంబు బడయలేదె.

కావున ప్రేమించి వివాహమాడిన సర్వశాఖ్యములు చేకూర కుండునా?

(సుగంధుడు బ్రాహ్మణోత్తములను జేకొని ప్రవేశించును.)

సుగం :—కాంతా! పుష్పవతీ! కళ్యాణమునకు వెలయు పరికరములు చక్కజేయుము.

పుష్ప :—అట్లాపచ్చిన స్రయోజనమున్నదా?

సుగం :—ఎంచుకు?

పుష్ప :—అమ్మాయికి దుర్గారావునై యిష్టము లేదట

సుగం :—మరెవ్వరినైన ప్రేపించినదా?

పుష్ప :—ఇదిగో ఈభోటోను చూడుడు.

గీ. ఘనత కర్నూలుదేశపు మనుజుడంట

మధులాలికెడి మోము నంపూర్ణుడంట

గుణగణ ప్రభావనందలు గలవంట

సరయ దామోదరంబని బరగునంట.

అట్టి ఈపురుషవర్ణుని కళ్యాణమాడ సిల్చియించినది. ఆమె మనస్సుకు దుర్గారావుకు గురించి బోధించినను ఫలము లేకున్నది.

లలి :—జనకా! యిష్టములేసి పెండ్లికి నన్నంగీకరింపు మం దువా? ఇం నీకు ధర్మమా!

సు :—ధర్మమో, యధర్మమో, యావల యోచితము. దుర్గారావుకి వివాహమాడవలెను.

లలి :—ఆచునుజాధముని నేనంగీకరింపను.

సు :—ఇదినిజమా?

లలి :—త్రికరణశుద్ధిగాగా నమ్ముము.

సు :—టోనే! తలిదండ్రులకు నీవొసంగుభక్తి ఇదియేనా?

నాప్రియత్నమెట్లు విఘ్నమగునో చూచెదను. అదిగో దుర్గారావు గారు ప్రవేశించుచున్నారు.

లలి :—జనకా—

గీ. కలుక్షమతముల బోధింప ఫలములేదు

భ్రాంతిలేనట్టి పెండ్లిలి ఫలములేదు

వారుచచ్చుచు పోదురు మీరటన్న

ఫలములేదయ్య పాపంబు గనుగునందు

చుర్గా :—(ప్రవేశించి) మామగారికి నమస్కారములు

సు :—అయ్యా! కళ్యాణసిద్ధిరస్తు. మేము వివాహమునకై సలయు ప్రయత్నము లొనర్చితిమి ఇది మంచి ముహూర్తమని చూద్యులు విశ్వయించినారు.

దు :—కర్గా! మంచిది. తమకరుణామృతమున కడుభన్య డను. యీలలితను నేకకళ్యాణచూడ నాభాగ్యులత దిన ప్రకాశ మందుట నిస్సందేహము.

గీ. అరయ నముద్రాలు ఏకమై పొరలుగాక

కోమలంబైన గగనంబు గ్రుంకుగాక

తల్లిదండ్రులు శుశ్రూషుల దాల్చుగాక

నిన్ను జేపట్టుటనుమాట సున్నగాడె.

సు :—భూసురులారా ఏమి చూచెదరు. మంత్రీపారాయణములు గావింపుడు.

(అనిలలితనుపట్టి పీటలపై కూర్చొని బెట్టి పట్టుకొనును.)

లలి :—జననీజనకులారా! ఈసుకుమారిని, లలితను, నీ ప్రేమంపు రక్షధారను, కిరాతును వప్పగించుచున్నారా? పాపాణహృదయమైన మీహృదయమునుం తెన బాలిగలగకున్నదే! అహోరాత్రములు

ప్రాణుల మాయోపాయమునబట్టి ఖండించి, జీవించు బోములకైనా దాక్షిణ్యము వానిని సంహరించువేళ గల్గునేకాని, మీకట్టిదాక్షిణ్యము కుమార్తెపై లేదుగదా! మిమ్ము నేను తెలిపిండు నెదుక, కుమార్తెకు మీరిట్టి నగారముజూప ప్రయత్నించుచుండ, యానిర్భాగ్యురాలికి ప్రాణంబులైనా శయ్యెందుక? మనోవిరక్తియైన కళ్యాణమొదకు? కుమార్తెయని కానంతైనా ప్రేమజూపని మీజన్మమిక కాల్చరా మీధనధనేతరములెల్ల మిమ్ము దహింపకమానునా? ఓ పౌరులారా! సకలదుర్జన శిక్షావిచక్షణ దక్షులారా! మతప్రాణప్రియులారా! ఇట్టి యనన్యుతమైన వివాహమునెరవేర్చ మీకుధర్మమా? ఈసుకుమారిని కిరాతున కప్పింప. మీకు శ్రేయస్కరమా? అల్పులైన ననీయ జననీజనకులు దురాభిప్రాయముల గొనసాగింప మీంబాజియా? ఇట్టియనుచితకార్య మవలంబింప మన భారతమాతకు నిష్కళంకమేకదా! ఓ యుద్ధదిక్పాకులారా! మదీయ ప్రాశస్త్యమి మిమైన యాస్థిలమునకు దోహ్మకారా ఓసూర్యచంద్రామలారా! న్యాయాన్యాయముల పరిశీలించి మీరైనానాకు సహాయమొనర్పరా? ఓ కృష్ణా! దుష్టవంశదహరా! ఆపత్కాలమున నన్ను గాపాడవా! వీరలు నాపాలి యమమాతలై బాధించుచండ నూరకవిక్షింప మీకు ధర్మమా? న్యాయాన్యాయము లవలంబించి శిక్షింప మీకు సామర్థ్యములేదా? ము దెన్నియో ప్రాణులరక్షించితివని యావ్యోత్రములు జెప్పుచుండ వాటిని నమ్ముట కాధారమేమైనగలదా? అకటా! ఎంతప్రార్థించినను సుంతైన సహాయము లభింపదాయెగదా? మితిమీరిన యరపుచే నాకంఠము గద్గదస్వరము చందమాయెనే! హాదామోదరా! మదీయ ప్రాణినియా! ఇట్టి యాపత్కాలమున నన్ను రక్షింపరావా? సీయధరామృతమును గ్రోలనివ్వవా, ఇక నీప్రియాంగనకు ప్రాణములు పోయినపిమ్మట వీవేమి సుఖంపగలవు? నీవు నన్ను వివాహమాడెదవని తెలియజేసి, శ్రుదకు మోసగించుట

మీకు ధర్మమా! అయినను కానిమ్ము. సర్వేశ్వరుడగు కృష్ణభగవానుడు ఈదీనుకాలికి వోడ్పడకుండుగా? (అని దుఃఖించును)

పాదు :—అమ్మాయి! ఊరక కాలయాపన మెందుకు. ఏ తలిదండ్రుల కోర్కె నెరవేర్చుము.

లలి :—అయ్యలారా! ఇట్టి యజ్ఞానుని వివాహమాడుటకు నేను సమ్మతించను విద్యయేదా సర్వకార్యమలకు భూషణము.

పా :—అయినను పెద్దలమాట దిరస్కరింతువా?

లలి :—పెద్దలన నెవరు? ఏంజ్ఞ మీరినంతనే పెద్దలగుదురా! సుజ్ఞానమున బ్రవర్తించు సత్కార్యము లాచరించువారలే పెద్దలని కొనియాడబడుదురేకాని, దుశ్చక్రియలాచరించువారు పెద్దలగుదురా? ఏల మీరట్లు పరితపించెదరు? నాకీ వివాహము నలదు.

పా :—ఓ! నీ దుర్మతీ! బ్రాహ్మణోత్తములను మాసిందితివా? (అని దుర్గారావుతో) అయ్యా ఏవుపీటనైగూర్చుండుము. (అని బ్రాహ్మణోత్తములతో) అయ్యలారా! ఇకమీ కార్యముల నెరవేర్చుకు అని ఆమెను పీటపైకూర్చుండ బెట్టును.)

(తెరలో)

గీ. ఆగుడాగుడు, మీకార్యమాచలదోసి!

యాత్కిరక్షణ మార్గంబు లరయుడయ్య

పెండ్లివేదిక శవముల పెంటగాగ

జరుగుకాలంబు వచ్చెనో సభికులార.

ఓహో! బ్రాహ్మణాధములారా! ఇట్టి యన్యాయ కార్యము నెరవేర్చి మీకుధర్మమగునా? అనుచిత కార్యమున ప్రవేశింప బుద్ధిమంతుల నన్విదానమగునా? అబలను నిస్సహాయిని, క్రూరత్వమున జంధించి యిచ్చములేని కళ్యాణమొనర్ప నీయస్కరమా? తల్లిదండ్రు

లావంకనేనిలచి కుమార్తె మనోభీష్టము లెరుంగక కండ్లగట్టి నూతిని బడద్రోయి ధర్మమా? ధర్మమన నెందులకు మీ యీ దురుద్దేశము లకు మదీయపౌరుషమే ప్రధానమైయుండును. కావున మీ ప్రాణముల గాపాడుకొనుడు.

లలి :—(స్వ) ధన్యురాలను నన్ను క్రేమించి సుఖంపజేయును నా ధనరాశి దామోదరుడిట ప్రవేశించుచున్నాడు. తన వీర్యప్రతాప మిందు వెదజల్లి మదీయజనవీజనకులకు పోయి శ్చిత్తమొసర్చి బయలుదేరుచున్నాడు. భాగ్యము నిర్భీతిని ధరించితిని.

సు :—(స్వ) అక్కా! వివాహము జయప్రదముగా కొనసాగ కుండనే, ఎవడో దురాత్ముడు ప్రాణముల గాపాడుకొమ్మని క్రేలుచు ప్రవేశించు చున్నట్లుగపడుచున్నది. ఇది మోచింప జుగల్గినపనియే డెలియుచున్నది దీనికి వలయు సయత్న మొనర్తుమన్న కాలుసేతి లాడ కున్నవి. (ప్ర) పౌరులారా! మదీయ ప్రాణరక్షకులారా! మీరీ యాస త్కాలమున నాకు సహాయ మొనర్పడు. ఎవడో వ్యర్థపలాపి ప్రాణ ముల గాపాడుకొమ్మని క్రేలుచున్నాడు. మదీయధైర్యసాహసములు నలువంకల ప్రాణాపేక్షకై పరుగిడుచున్నవి. శరణాగతుండనైన నాకు ప్రాణభిక్ష యొనంగుడు.

బ్రాహ్మ :—పప్పదప్పలాలకొచ్చి నిష్క్రమింగినట్లు మా కెం దులకీగొడవ బ్రాహ్మణులు పిరికివారని మీకు తెలియదా? కయ్య మనిన మాకు సమ్మతింపదు.

పుష్ప :—నాథా! నాకు తత్తరగల్గుచున్నది ఆ క్రూరాత్ము డాడిన దుర్భాషలకు నా ప్రాణములు బోవునట్లున్నవి.

గీ. నాథ నా ప్రాణనాథ యిన్నా శ్మనుండి

సుఖతరంబుగ క్రేమించి చోద్యుండ

జేసినారము పెక్కగు చేప్తులై
ప్రాణమే మతి గాపాడ ఫలముగలదు.

సు :—మనోహరీ ! ఎందుకు బేలకై భయపడుచుంటివి. బ్రహ్మ
లలాటమున లిఖించిన వ్రాతకు వేరొందుగలదా ?

గీ. ఎందరో రాజులట మృతినొందినారు
ప్రాణత్యుంబుపై భ్రాంతి బరువబడదు
గండమిగతే తొలగునే కమలజాతీ
కాలమేరీతి గల్గునో కాంచగలమే.

కావున మన ప్రయత్నమిప్పుడే కొనసాగించి భగవత్ గాంధల
యును. ఓ పౌరులారా ! మీ యీ కార్యముల కొనసాగించి కళ్యాణో
త్సవము సిద్ధితిగా నెరవేర్చుడు. ఈ దుర్మార్గురాజు లలితయే యంత
టిగి గారణము ఇక వదలకుడు.

పౌర :—అమ్మా ! కార్యము జయప్రవముగా నెరవేర్చి మీ
జనసేవనకులకు వాసి బెట్టుము.

దా :—(ప్రవేశించి) ఏమి జనసేవనకులకు వాసి బెట్టుమనియా
(అని నవ్వి) మంచిది. వాసి బెట్టుటను మాటకల్ల జనసేవనకులచాలిటి
వృత్త్యవై యీమె జన్మించినది మీరికప్రాణములపై నాశనదలుడు.

దుర్గా :—దామోదరా ! నీ విట్టి దోహదమునకు బాల్పడితివా?
ఇది నీకు ధర్మమా ?

దా :—ధర్మమో, యధర్మమో నా ప్రయత్న మికమానను.

సు :—దురాత్మా ! నా యిట్లబ్రవేశింప నీ కేమిహక్కుగలదు
నా కుమార్తెవిషయమున నీ కింతపట్టుదలయేల. కావున నా యింట
నుండి వెడలిపోము.

దా :—దుర్మతీ ! ఏమని మాపించితివి. ఇక మితిమీరిపేలిన
ప్రాణవి లోకనిక్కపు ఇదిగో మదీయశౌర్యరాసిని పట్టుటకు పిష్టలు
వీడ్చింపఁ (అని పిష్టలు చూపును).

లలితా వీ వావంతయు భయమందపనిలేదు. నిర్భీతివహించి అదిగో కారునందు కూర్చుండుము. వీ రెవ్వగాటంకమొనర్తురో వీక్షింతును. ఇక నాలపింపకము.

లలి :—మనోహరా ! ధన్యురాలను. తను మిష్టానుకూలమున కారునందు బ్రవేశింతును, (అని పోయి కారునందు కూర్చుండును)

సు :—దుర్మతీ ! ఎందుపోగలవు యీ తుచ్చుడు చెప్పినంతనే ధైర్యముగల్గెనా, మీ శౌర్యసాహసముల వీక్షించెదము.

(అని వెంబడింపోబోవుదురు.)

దా :—తుచ్చులారా ! హెచ్చుగమాటలాడి మిచ్చునచ్చిన ప్లాచరింప మీ ప్రాణములిక దక్కవు. ఇదిగో మీ ప్రాణములు గాపాచుకొనుడు. (అని పిట్టలు పై కెత్తును.)

అందరు :—హా దైవమా ! రక్షింపుము. రక్షింపుము,
(దామోదరుడు కారునందు బ్రవేశించి నిర్భీతిగా వెడలిపోవుచు.)

పుష్ప :—దుర్మతీ ! జననీజనకులయెడ నిర్దయవహించి కిగా తునివెంట బోవుచున్నావా ?

నీ. నవమాన కాలంబు యువిదరో మత్స్యన
రాన ధరింపంగ ప్రతిఫలంబు
పుట్టినంతన సతియుత్సాహ మిలితహా
వరగ ప్రేమిగాంగ ప్రతిఫలంబు
విద్యయందలి కీర్తి వెలయునంచని నిన్ను
పఠనచేయింపంగ ప్రతిఫలంబు
యెట్టి వేశలయందు నేమిగావలెనన్న
భ్రాంతిచేనర్పింప ప్రతిఫలంబు

గీ. వనిత బిడ్డరమ్మచు నిన్ దొరికేర్చి
కుశల నున్నగ దువ్వియు కొప్పుబెట్టి
పాతశాలకు గొంపోవ పతి, లుబా
లేక నే జేయు సుకృతా నీకఫలమో.

ననితా! అల్లారుముద్దుగాబెంచి పెద్దజేసి నకలవిద్వావిశేషములు చేకూర్చు మంచిప్రతిఫల మొనర్చితివి నీ యట్టి పామాణహృదయ నీ దేశమున ప్రబలుచుండుటచే భరతమాత వ్యసనమును భరింపలేక వచ్చుకన్నీటివార ప్రపంచమును నిర్మూలించునేమోయని భయంబుచే సముద్రోతరంబున కన్నీరిడుచుచు లోకరక్షకుని భజించుననుట నీస్వదేహము. ఇట్టి యీ పరమపావనమైన భారత దేశమునకు నిష్కళంక మొనర్చిన నీ యీ చేష్టలు కలుష పూరితములేకాని పుణ్యపాత్రలుగావునుమా?

తలదండ్రులకు ధిక్కరించు నీ యీ జన్మము కేశారముగాక, సుజన్మమునకు కారణము గాదుగదా? మాతాపితలను దూషించిన కలుషపూరితమైన నీ హృదయ మీసస్కాత్రమైన సుఖంసగలదా? పాపీ! నీ బంధుమిత్ర వేదాంతులమైన మమ్మింక నవమానించితివా? సర్వలోకరక్షకుడైన యీశ్వరుడిచారిత్రము నిక్షీంసకుండువా? నీ దురితము: కు కాలుడు సహించువా? కులగుణధర్మము లెరుంగక నేవదొ కలుషాత్మనివెంట నిష్క్రమించితివా? నీ కంఠ్యకాల మానస్సుమగుటచే యిట్టి వైపరీత్యములు చేకూరెనుకాబోలు మమ్మగౌరవించిన నీ శిష్యుష మా కెదులకు బిడ్డయని జలచుటెందులకు మాకు సంస్కారమొనర్చి వాని బెట్టని కుమార్తెగల్గిన నేమి? గతించిన నేమి? కావున నీ విషయమై పరితపింప మాకు తలవంతులగుచు. (ప్రకా) నాథా! నీ వింకను దుఃఖించిన ప్రయోజనమేమి? సర్వవేదసారము లెరింగియు కుమార్తెవిషయమై నీ విట్లు చింతింప సధర్మమగును సర్వవేత్తలగు మీకు జెప్పవలసిన దేమి న్నది.

గీ. చేతులారంగ శివుని పూజింపడేని
 నోరునొవ్వంగ హరిక్రీడి గుడువడేని
 దయయు సత్యంబులొనుదా దలపడేని
 పుట్టినేటికి తల్లుల పొట్టచేటు
 అనిన వాక్యములు లోకవిదితము లేకదా ?

సు :—మనోహరీ ! సర్వమెరిగిన వాకే యీ చాత్రమును
 దలంప దుఃఖమధికమగుచున్నది. కుమార్తెయని కడుపుగట్టి యన్యో
 న్యనురాగమునబెంచి విద్వజ్జేసినందులకా లలిత ప్రతిఫలము పొందెను.
 ఇంక నన్యులవిషయమై చర్చింపవలె? యీకలికాలమున ప్రబలు
 మూఘలత్యంత దుర్యత్నములకు బూనియున్నాను.

గీ. పరులధనముల హరియింప బాగుటంచు
 స్వేచ్ఛజరియింప సుఖమవలీల జెందునంచు
 ప్రబలుచున్నాను మూఘునివసుధయంచు
 యేల యీలీల జూడగ ఫలముగలదె.

మరియు,

గీ. తల్లిదండ్రుల జంపితా ధనమెల్ల
 నపహరించిన యందంబు ననునటంచు
 చేయునదృశవేత్తలు చెలగుచుండు
 దారులందలి వేచియు దారిబోవు
 పిన్న పెద్దలగాంచి నంకితిచేత
 పురైబద్దలుగాజేసి పొట్టనింపు
 మూఘులందలి జనియింప మొక్కిలదె
 బేలసంసారమందలి జాలిగల్గి
 మాయమాటల వీడ్చించి మమతగల్గి
 తెల్లజన్మంబు దురితంబు బొనగుగాదె
 గానమనమిట్టి సంసార గాఢమందు

మునుగ నేలకో మరణింప ముక్తిగల్గు

కావున మనమీ జన్మమును త్యాగమొనర్చుట యుక్తమని
దెలియ చున్నది. అట్టి స్వహత్యయెట్టి పాపపూరితమైనను సరియేకాని,
ఈమాయ జీవులజూచి, సహింపజాలను. దీనికై నీయభీష్టమేమి?

పుష్ప :—నాథా! అరాకతము తను చరణామృతధారల
గ్రోలుచున్న నీప్రియాంగన, నీకు ప్రత్యుత్తర మొసంగుగా? తమ
యభీష్టముల కెల్ల సరిధర్మాలనై యున్నాను.

గీ అగ్నిబడమన్న బడదునే రాగనందు

జలముబడమన్న నద్దాని నలుపుదేచు

పుత్యుగాంచుటన్న నే మేనువిడతు

నాథ! తమవాక్యములకెంతో మోదమలరె

ఇకనాలసింపక తమ మనోభీష్టముల నెవేర్చుకొనుడు సత్వ
రమా సర్వేశ్వరుని నన్నిధానమున కరుగుదము.

సు :—మిత్రమా! దుర్గారావుగారూ! నేడు నిన్నింతయవమా
నించినందులకు మమ్ములక్షమింపుము. శ్నేమముగా తమ నిలయమున
కలుడు

దుర్గా :—ఆర్యచంద్రమా! ఈమాయ జీవనోపాయముల,
తమ దివ్యకరుణామృతమున గ్రహించియు, నాకీమాయ సంసార
మెందుకు, ధనమెందుకు, ధాన్యమెందుకు, బంధుమిత్రులెందుకు,
సాధువులైన తమ హితోపదేశ మంగీకరింప సంసిద్ధుడనై యున్నాను.
కావున ఈదీనుని పుత్రినిచందమున భావించి, మోక్షమార్గ మొనం
గుడు. ఇదియే నాకోరిక!

సు :—బాలకా! నీఘాబెద్దిలతల కత్యంతవిశ్రాంతినొందితిమి.
మనకు సంసారతాత్రయమున సుఖము లేదుగాన సర్వేశ్వరునిధ్యాని
చి. యాతని నన్నిధానమున, జేరుదము, ఇది నీకు పరమతమేనా?

దుర్గా :—అయ్యా! మాటిమాటికి నన్ను బ్రష్టింపనేల,
మీరేమన్న నదియే మనోసమ్మతమై యున్నది కావున మనచూ
యాదిమధ్యాంతరహితుని ధ్యానింతుము.

(అని మువ్వురు యేకచిత్తులై ధ్యానించుచుండును.)

సు :—(కొంచెము నేపైనపిమ్మట) ఎచ్చటది ప్రశాంతిమైన
హరిఃకర్తన, కమలనాభుడే మమ్ముజేర సంశీతిచే వచ్చుచున్నట్లున్నది.
సతీతిలకమా! దివ్యమోక్షాస్పదమైన ఈహరిఃకర్తన నాలించితివా?
మనము నేడు కడుధన్యులమైతిమి.

దుర్గా :—నమ్మినదా సులక రక్షేత్వరుడు విడుగ్బంజేయునా!

పుష్ప :—ఆనందతేజ దివ్యస్వరూపమును, గాంచుతరుణ
మబ్బెనా? కృతార్థులము.

(గానముచేయుచు కొలికమహర్షి ప్రవేశించును.)

కొలి :—భక్తులగా! ఎట్టిసాహసమునకు సంసిద్ధులైయుండిరి.
సుగంధా! నీవు సర్వవేత్తవయును, ఇట్టి పాపకృత్యమునకు లగ్న
పందితివా?

సీ. పంచజేదాభ్యాస పఠనజేసిన నీవు

ప్రాణహత్యకునిటు బరుగుదేల

మంత్రహోమంబుల మమతనల్పెడి నీవు

ప్రాణహత కు నిటు బరుగుదేల

దైవప్రార్థనమందు దనివి గల్గిననీకు

ప్రాణహత్యకు నిటు బరుగుదేల

సర్వభూతములందు జాలిగొన నీవు

ప్రాణహత్యకు నిటు బరుగుదేల

గీ. నిత్యజీవోపకారమై నిలచియుండు

సాధువర్గములకెల్ల జాలిగూర్చు

దైవచింతన మనెడు పదంబుగలుగ

ప్రాణహత్యకు నీవిటు బరుగు కేల.

కావున మీరీ సంసారమున యెంతవీరక్తిచెందినను. యిఁక లోకనింద కొడంబడుట నార్యసమ్మతమగురా? నాదివ్యవృత్తి ప్రభావమున, సర్వవృత్తాంతమును గ్రహించితిని. మీరీ ప్రయత్నము మానుడు.

సు :—మునిచంద్రమా ! తమదర్శనమున, మేమతిపావనుల మైతివి కావున మామువ్వురివి, మోక్షమార్గము నొసంగు సదుపాయము లంభింపజేయుము.

పుష్ప :—ఆర్యా ! ఈనిర్భాగ్యులను రక్షించి, మోక్షమార్గమునకనువుడు.

దుర్గా :—మునితలకమా ! భాగ్యవశమున తమదర్శనము మాకు లభించెను. ఈసంసారాంధకారముననుండి మమ్ము తరింపజేయుము.

కౌ :—పుత్రులాగా ! మదీయాశ్రమత్సంత పావనమైన భారాజములచే నలంకరింపబడి యున్నదికాన, మీమువ్వురు నాయాశ్రమమున కరుదెంచి, యందలి దైవభక్తిచే కాలముగడిపి, కృతార్థులగుదురని తెల్పుచున్నాను. ఈలోకోపవాదములకు బాల్చుచు శ్రేయస్కరముగాదు. సత్వరము నావెంటవిచ్చేసి, భగవద్వాసవరులైన నాయాశ్రమమునకు వాసిబెట్టుదురని ప్రార్థించుచున్నాను.

సు :—ఆర్యపుంగవా! ధన్యులము శివహితోపదేశమత్యంతయు క్తమై మమ్ముభక్తధారలు గ్రోలజేసెను. కావున తమయభిష్టముల నెరవేర్చు సంకుప్తులమై యున్నారము. ఇకవాలశ్యమెందులకు పుష్ప :—ఆలస్యమేల ఇకనడుపుడు.

(అని అందరు నిష్క్రమింతురు.)

రెండవ రంగము.

(దామోదరుడు, లలిత ప్రవేశించి)

దా :—లలితా ! యింక మనకు భయమువలదు. ఏ జననీజనకు
శ్రీవియోగాంధకారమున మతి చెలియలేక దైవచింతనకై నరణ్య
వ్రాతములకు బోయిరనివింటిని. మన మిచ్చటనే నశించి కా. యాపన
మొనరుము.

లలి :—ఆర్యా ! మహాప్రసాదము.

సీ. భక్తుల నేమారు పలుకరించునదేది

సుజ్ఞానభోజ్యముల్ జూపునేది

యెట్టి వేళలయందు నేమిగాఁ లెనన్న.

నర్పించురాజమై యలరునెద్ది

వారు వీరనకుండ భ్రాంతిగొల్పునదేది

నిత్యజీవనమయ్యు నిలుచునెద్ది

పిలువ ఓహోయనుచు బలుకుచుండినదేది

యార్య నద్యంశాన నలరునేది

గీ. అట్టి మోహస్పందన హాయిసొంద

మోదమిచ్చెను నా ప్రాణనాథశీవు

కనికరింపంగ బ్రార్థింతు కపటగర్భ

దివ్యపదమంద వెలయనంతేజమలర.

అట్టి యగణిత స్వరూపమైన మాధవుని నిత్యపఠనచేయుట మం
చిదిగాన, అట్టి పరమపవిత్రమైన పరపరచూత్మను భజితము. మనకు
సుఖము చేకూరును.

దా :—లలితా ! ఎంత వెర్రివైతివి. తినుటకు భుక్తి లేకున్నను
మీనములకు సంపెంగనూనె యన్నట్లు నిలువస్థలము లేకున్నను

భుజింపభుక్తి లేకున్నను, దైవచింతన మెందులకు ఇవ్వడు మనజీవనోపాయముల యోచింపుము.

లలి :—జీవనోపాయములజూడ, యబలలా ప్రధానము. అందులకు ప్రధానమైన మీరుండ, వన్నెందులకిట్లు బ్రశ్నించుట.

దా :—ప్రశ్నింపుఁమియు లేదు. నలయు కర్తవ్యమును జోధింతువనియే

లలి :—నాథా ! మీకు తెలియని మంచిచెడ్డలు నేనెరుగుదునా? దానివిషయమై నన్నిక బలకరింపకుడు.

దా :—అట్లులైన నాయభిప్రాయమున కంగీకరింతువా?

లలి :—అయ్యది నా సమ్మతమైనచో!

దా :—ఏమి కానునో నిశ్చయములకు నీవు సమ్మతించనట్లు నిశ్చయమును జూపుచున్నావు, ఇదిసీకు ధర్మమగునా!

లలి :—యనోహరా ! చాలాపొరపడితివి. లేనిపోనివి గల్పింప మీక ధర్మమా?

దా :—లితా ! జీవనోపాధి లభించుదారి లభింపకున్నది. కష్టదృష్టమింట కెగురుచునన్ని.

గీ. జీవనోపాధిములగాంచు జెలగుదారి

గాంచనైతిని కాంతిరో కాననీవు

నిండు పేమేడి నన్ను మన్నించియాభ

రణములెల్లను యవ్వంగబ్రాహ్మణంబు

కావున నీయాభరణముల విక్రయించి సచ్చధనముచే కొంత

కాలము సుఖంతము.

లలి :—(స్వగ) అకటా ! ఈశుచ్ఛుడిట్టి నీచకార్యమున బ్రవేశించెనా? ఇవ్వనని నెదురాడుదునేని, ముప్పువాటిల్లకపోదు, దీనికి తగునుపాయమును యోచింతమన్న, వీనిబానిసుండి తప్పించుకొనుట

కష్టమైయున్నది. (ప) మహాహారా ! అజలస్థన నాయాభరణముల
ఖర్చుచేయ మీకు మనస్సొప్పెనా? ఇవియేనా పతులకు పతులపైట్లు.
ప్రేమాతిశయములు, ఇదిగో యాభరణములు.

దా :—లలితా ! సిద్ధ క్షేత్రయో మెచ్చితిని. (అనితీ పగ్గ)
సీమిందు నిర్భీతివహించి యుండుము. త్వరలో విక్రయించి వలయు
సామగ్రి గొనివత్తును.

(అని విష్కూ)మించును)

లలి :—అకటా ! నాదురదృష్టమెంతని బరిశీలించును. ఇంతకు
నాలిఖతమునకు యెవరేమి చేయుదురు. మీరనుండి వస్తువులను
దామోదరున కిచ్చితిని. శుక కతడేమి చేయునో తెలియకన్నది.
కామోద్రేకమున, జననీజనకులనూషించి, వివాహమువలదని దుర్గ
రావును పరిహాసించి, తుదకు నేనిట్లు సుఖముచున్నాను. : నారలకేమి
లోకువయ్యెను. సర్వజనులు లలితఇట్టి యధర్మమునకు బాల్పెడనంచు
మాపించుచున్నారుగాదా ! కానిమ్ము, కడచినదానికై చింతించిన
ప్రయోజనములేదు. దామోదరుడు ఈసరికి బజారుకువెళ్ళియుండును.
అతడు వచ్చువరకు నేనిందలి విశ్రామించియుండును.

(అని నిష్క్ర)మించును.)

(తెరపడును.)

—
మూడవరంగము.

దామో :—(ప్రవేశించి) ఆహా ! నాభాగ్యము నా ప్రయత్ననో
హరి యాభరణముల విక్రయించి, యారువందల రూప్యములు
గొంటిని. ఇకమిదియ సౌఖ్యమునకు అంతరాయ ముండునాయని
గర్వ మావేశమగుచున్నది. (అని బ్రాజరులో చేయిపెట్టి) ఆహా !

ఏమి నా భాగ్యము. శాస్త్రాణామమైన ఈ బ్రాహ్మీనాచేతయం దెంత చక్కగా యిమిడెను ధన్యుడను ! (అని సీసాను వేతపుచ్చుకొని) అట్టి పానియముండు నేనాచరించిన ఘనకార్యముల స్మరింప నాశ్చర్యమగు చున్నది. మితిమీరి ప్రేలుదునేని, దానిచరిపాలకులెరిగిన, నన్ను కెంటనే అరెప్పచేయకమానరు. అదంతయు యటంటినిమ్ము ఇప్పుడు నేనాచరింప కూర్కార కార్యములకై పరితపింపవలయును.

ఆ ! పరితపించుటెందులకు? శాశ్వతమే కాశ్చియై మెలగుచుండ ఇప్పుడు నేనొర్పబోవు కార్యములకు యశముగల్గునా ? అదియు కల్ల, (అని బ్రాందిని సేవించి) ఔరా ! ఏమిదీని మహర్షియూ. సేవించినంతనే మహాశౌర్యము చేకూర్చును. ఈపట్టణమందు సకలసౌందర్య ధనాధ్యురాలయిన రాజలక్ష్మీయను వేశ్యకాంతగలడట. దీనిచారిత్రమెల్ల నాలసింపకడుమాయలాడుగా వింటిని. అట్టికాంత గృహమున ప్రవేశించి ప్రేమించి వంచనార్థమున, దానిధనము నపహరింతును నేవలచిన ప్రయత్నములెల్ల కొనసాగియుండ కేడీ మనోనాంధ నిష్ఫలమగునా ?

గీ. తీవుమాటల వెదజల్లి దినదినంబు

ప్రేమ మత్యంత తేజానా బరగునట్లు

వంచనంబు లొనర్చు యా వారకాంత

మూలధనము లపహరింతు జాలిగల్గ

ఇట్టి ప్రయత్నములమున నాలసించిన సుఖము చేకూర కుండును. సర్వరమే ఈకాంత గృహమున కరిగి నాయదృష్టమును బరిశీలింతును. లలిత యన్ననో యందలియే పరుండియుండును. దానివిషయమై నాకీతరుణమున చింతయేల ?

(అని నిష్క్రమించును)

దా :—అహా ! భవనము కడు యందముగానున్నది. ఎంత గాంచినను తనివీడరక యీమందిరమున నాహృదయమెల్ల మిళితమై యున్నది కాని, అందాఁ కుప్పయగు రాజలక్ష్మి గానరాకున్నది. కారణమేమైయుండును.

(లక్ష్మినిచూచి) అదియేనా రాజలక్ష్మి, దాసిముఖపద్మమును పిట్టింప నట్టికళ లేనందుకు సంకోచమగుచున్నది.

లక్ష్మి :—(సమీపించి) ఆర్యా ! రమ్మ కూర్చొనుము తమ పెరెయ్యది)

దా :—నన్ను దామోదగుడందును. ఇప్పుడు రాజలక్ష్మి యెచ్చటనున్నది, ఆమెతో కొంచెము పనికల్గి వచ్చితిని.

లక్ష్మి :—అయ్యా ! ఆమె ఇప్పుడే పరుండినది. ఏమైనను నేనుబోయి తమవృత్తాంతము దెల్పి పిల్చుకొని వచ్చెదను.

(అని లోనికిపోవుచు.)

రాజ :—(ప్రవేశించి) ఆర్యా ! వందనములు. (లక్ష్మివైపు జూచి) లక్ష్మీ ! తట్టయందు ఫలహారముల గొనితెమ్ము.

దా :—కాంతా ! నీడ్యాన్న కడునందముగా నుంటుందని వినాను. ఏదీచూతము కొంతసేపు.

(చావడములు చేకొని రాజలక్ష్మి డ్యాన్న చేయును.)

దా :—సహభాష్ ! రాజలక్ష్మి (అని తల క్రిందికిదించును.)

రాజ :—ప్రియా ! యెదులకు సిగ్గుజెందుచున్నావు. బ్రాంది చేకొనుము (అని సమీపించి కూర్చొనును.)

దా :—కాంతా !

గీ. మృదుమధుర వాక్యరసముల జరగెనేని

| పేమ నద్విభావంబులు వెలెసెనబల

నీను సక్రూపముచుగాంచ నిందెనుఖము

నరయభాగ్యంబు నిరుపేదవాని కబ్బినట్లు

నీవయోవిలాస సారభ్యముల కెంతయో ప్రేమించితిని. నీకు
వలయు ధన మవేక్షింపుము.

రాజ :— సియా ! దానివిషయమై నన్ను ప్రశ్నింపనేటికి ?
తమ యిష్టానుకూలము న పేయసిని గనికరింపుము.

దా :— మహోహరీ ! ప్రేమాతిశయము లుల్లసిల్లు నీ వాకోనుభా
రసమున, నాకెంతయో సంతోషమయ్యెను. ఇవిగో నాచెంతనుండు
యాచుచందల రూఢ్యములు గైకొనుము.

(అని యిచ్చివేయును.)

రాజ :— మహాప్రసాదము. ఆర్యా ! రమ్మ శయ్యాగృహమున
కరుగుదము.

దా :— ఇప్పుడువలదు. నేను గృహమునకరుగ నున్నాను.
త్వరగా పోవలయును.

రాజ :— సియా ! మీరిట్లా పలుకుట ధర్మమా ? మక్కు
వచే మిమ్ము ప్రేమపూర్వకముగా పిలువ... (అని మీదవ్రాలును)

దా :— అలలా ! సంతోషమయ్యెను. లోనికిపోవుదము.

అని నిష్క్రమింతురు.)

—

రాణి

పంచమాంకము.

ప్రథమరంగము.

(లలిత—ఒకయింటినుంచు)

లలి—:—(నిదనుండి లేచి) అక్కటా మిగతా పౌద్గయినను, దామోదరుడు రాకున్నాడు, జీకటి నలుచిక్కులందు కడుగాఢముగా కిమ్మెను.

గీ. వశ్చిమాంబుధి గుంక భానుడిపుడు
మునిగె దిశలెల్లగాండాంధరునను చూడ
పక్షులల్లదే గూడుల బటగసాగె
సాధుడింకను నామోదమలర రాడాయె.

కారణమిష్టాత్రమైన గ్రహింతమన్న దెలియకున్నది. బజాకుకు వెళ్లి, వస్తువు విక్రయించినత్తరని జెప్పిన, దామోదరుడింకను రాకున్నాడు. ఇతనిచే నాకేదియో ముష్ణవాటిలునని, స్పష్టమగుచున్నది. అయినను నావిధివశము నన్నిట్టిచ్చుచుండ నేనేమిజేయగలను.

దా :—(ప్రవేశించి)

గీ. చెలగినారము సుఖచుందు కలతలేక
యెన్నితప్పు లొప్పులుగల్గ మిన్ననంబు
జేసియుండెడి నాప్రియ చెలియనేడు
ప్రేమమీర ప్రణామంబు జేయువాడ

లలి :—ఏమి? నీ విట్లుకై పరీత్యముల బల్కుచున్నావు. అట్లాన
ర్పుటకు గారణమేమి?

దా :—కారణమా? చెప్పి స్థిగుచున్నది.

లలి :—(స్వగ) అయ్యో! ఈతని ముఖముచుగాంచ వస్తువుల
విక్రయించి దనమెల్లను గంగా ప్రవేశమైన ట్లున్నది. ఇప్పుడువలయు
కర్తవ్యమేమి? (ప్ర) మనోహరా మనోసందియములను విన్నవించుము.
సిగ్గుజెందిన ఫలముగలదా!

దా :—కాంతా! బజారున ఎప్పుడు విక్రయించి, నా దురదృ
ష్టమున యాక్రయధనమంతయు గోల్పోయితిని. ఇందులకై శ్రమా
పణ వేడుచున్నాను.

లలి :—(స్వగ) దైవమా! మనసునదలంచి నట్లాయెను.
చెంతనున్న వస్తువుల హరించిన వీడు నా ప్రాణంబుల హరింపకుండునా?
సర్వదుష్కార్యములకు సమ్మతించియున్నాడు. (ప్ర) ప్రియా! అబల
నైన నా యాభిధానముల నట్టేటగలిపితివే ఇయ్యది సర్వజనసమ్మతమే!

దా :—సమ్మతము కాదనియే నిన్ను ప్రార్థించుట.

లలి :—ఆర్యా! గడచినదాని విషయమై నేనొర్పవలసిన
దేమియులేదు. ఇంకనన్న శ్రమించి యీన్నేహవాత్సల్యము మాను
కొనుడు. దీనివిషయమై కలహమునవసరము.

దా :—లలితా! ఇదియేనా ఏ ప్రేమాతిశయము.

సీ. పెండ్లిమండపమందు పెద్దగాదింప

ముదితరో రక్షింప నిదిఫలంబు

దాల్కిచే నేవేళ దనిన వస్త్రంబుం

నిచ్చి మెప్పించంగ నిదిఫలంబు

కానని యైశ్వర్య మైనను లెక్కింప

నియ్యకుండుట దాని కిదిఫలంబు.

యది నిది యనకుండ నార్యులహింసించి
యనలేని యశమివ్వ నిదిఫలంబొ

గీ. నెలత నీసౌరు ప్రాణంబు నీదుగుణము
పదిలవరుపంగ దీనికి నిది ఫలంబు
బ్రాంది సారాయములగొని ప్రతిదివంబు
కదసిసీసేవ నల్పనా కిదిఫలంబొ.

దుర్మతీ! నాకన్నులమూసి నూతబడద్రోయ యత్నించితివా?
ముందు వివాహపండవమున నీ దుఃఖము మాన్పినందుకు ప్రతిఫలమా
లలి :—పాపాణహృదయా! కిత్తపలుకులచే నిష్ప్రయోజన
మగుచు. 'నాప్రాణప్రియమైన వస్తువులవిక్రయించి, యథనమును
హరించి, యింకను రెండు శత్రుముల బోధించుచున్నావా? కలుష
పూరితమైన నీహృదయ మంగీకరింప మానవంతుల కది హీనమై
యుండును.

దా :—దుర్మతీ! చాలుచాలు. సీప్రపంగములు. అనహాయ
మైన నీయడ బాహుబల విక్రమాయుధము ప్రయోగింప పిచ్చుకపై
బహ్మశ్రు మేసికట్లగును. నీకలుష చాక్రములకై షిమించుచున్నాను.

లలి :—కిరాతకా! ఎందరి సంసారములకు చిచ్చుదగిల్చి, ఇంతటి
సాహసమునకు ప్రయత్నించితివి. అనహాయమైన నా బ్రతుకిక వ్యర్థమగు
నట్లానర్చితివా? ముందునుఖమున కావంతయైన సలభింపదనితలంపుము.

గీ. అదరింపక తననహాయయై నన్ను
వస్తువుల విక్రయించి నా భాగ్యరాసి
నూతిద్రోచిన నీదగు మూతి మీన
మెల్ల కాల్పనే సుఖమందు నొనగగలదె.

దా :—కలుషమతీ! ఇల్లి శాపముల కుట్టుకిందపడునా? నీవు నన్ను చూపించినంతనే నానంతోషములు దూరమగురా? సర్వబంధు మిత్రగణములందు నవకీర్తిజెందిన నీవు కలియుగసుఖము ననుబడింప గలవా? రాకేమి? పురుషున కెందైన నట్టి సుఖము భింపకనూనదు. రంభనుమించు వనితా శిరోమణులు మదీయ సౌఖ్యధారలై ముండ నీపై నాకిక వాంఛకలదా? నీయిష్టమట్లు మన ప్రేమాతిసౌఖ్యముల రూపుమాపుచున్నావు. ఇవియే కడసారి ముద్దులొలుకు నద్వాక్యము లని నమ్ముము.

(అని నిష్క్రమించును.)

లలి :—(దుఃఖముచే) దుర్గుదాంధా! నమ్మిన నన్నిట నమా నింప నిష్క్రమించిన నీకైయమశిక్ష నిరీక్షించుచున్నది. ఇదియే మదీయ వేద వాక్యములు నమ్ముము. నీమనోసుఖములపై రా కెట్టి వాంఛకలదో సర్వప్రాణులకట్లు కల్గియుండునని తెలియదా? ముందు నీలోప్రేమించిన వస్తువులనగ్నంచిన లలితయే నీపాలి మృత్యువని తలంపుము. త్వరలో నీకు కాలమానన్నమైవది.

పాల్గ తెర వ్రాలును.)

ద్వితీయ రంగము.

(వేశ్య గృహము.)

రాజ :—(శయ్యనుండి లేచి) మదీయమిత్రుడు దామోదరు డింకను రాకున్నాడు. త్వరలోవత్తుననిజెప్పి ఇంత నాలస్యమొనర్చినందు లకు నాచిత్తమత్యంతతత్తరమొందుచున్నది. అతని ముఖపద్మముచూడ గొప్పవంశమున జన్మించినట్లున్నది. కడుభవికుటని చెప్పట ననందియము

అట్లు తేకున్న ప్రవేశించినంతనే ఆతిడు నారువందల రూప్యములు
నా కిచ్చువా? అట్టి సద్వివర్ధగుణకాంతినంపన్ను లెందై నకలరా ?

గీ. అవని కోటానకోట్లుండ యువకులెంతో
ధనమువేడిన నదియు వ్యర్థంబుకలిగె
నేడు వా భాగ్యవశఃకున నేస్తమలర
ప్రేమమీర గడించితి విత్తమెల్ల.

మనోహరు డింకను రాకుండుటచే నా హృదయమంతయు దుఃఖ
మిళితమై యున్నది. వచ్చునంతవరకు శయ్యపై బరుండెదను
(పరుండును.)

దా :— (ప్రవేశించి) మృదులత కాగితీరాజుకైన నా ప్రేయసీ
శయ్యపై కడుహాయిగ బవ్వలించియున్నది. ఇట్టి గాఢనిద్ర)యందుం
డిన యీమెను మేలుకొల్పుట ధర్మముకాదు.

గీ. ఇట్టి సౌభాగ్యసౌజన్య యంతినందు
ప్రేమగొల్బుడె వా ప్రాణనిత్యమైన
ధనమదేటికి నా కింక తలరుబోడి
చారుపంచాంగ మెల్ల నా సౌఖ్యమైన.

(మెల్లగ శయ్యపై కూర్చుండి) యీ కాంతా శిరోమణిని మేలు
కొల్పెదను. (శయ్యపై కూర్చుండి) ప్రేయసీ! ప్రేయసీ! ఇంత గాఢ
నిద్ర) వహించితివా? (కొట్టి లేచును)

రాజ :— (ప్రక్కకు పొల్లుచు) హా దామోదరా! ఇంత ఆలస్య
మేలజేసిరి. నీపై కలప్రేమ నా కత్యంత స్థిరమైనదని తెలియదా?
దీనురాలిపై నింతనిద్రయయా?

దా :—(స్వ) పాపము ! నాపై మక్కువచే నీమొ కలవరపడుచున్నది. ఇట్టి ప్రేమచేయొప్పు నా సౌభాగ్యము నీ ప్రయత్నముల నిష్ఫలమొనర్చునా? ఇక ధన్యుడను. (ప్ర) రాణీ! దామోదరుడీ శయ్యపై కూరుచున్నాడు లేచి కనికరింపుము.

రాజ :—(స్వ) ఏమి? దామోదరు డట్టివాడా? నా మనోభీష్టముల కాత డంగీకరింపడా? మీరు మాయరుపురయెడ వైరముగొలుప బ్రయత్నించుచున్నారు. చాలులాలు పొండు (అని పలవరించును)

దా :—ఈ వనితాశిరోమణి మతితెలియక నిదురయందు కలవరపడుచున్నది. తిన్నగా మేలుకొల్పెదను. మనోహరీ! లేమ్ము. నీ ప్రయుడీశయ్యపై ననే కూర్చొనియున్నాడు.

రాజ :—(లేచి) నాథా! తమ రాకకై నిరీక్షించిన నా చిత్తమెంత తత్తరమందెను?

గీ. మదనమోహనమైన మీ వదనభాగ్య
మబ్బునంచును నలువైపు లరసినేడు
కోటిరూప్యంబులకట్ట పోగొట్టుకొన్న
విధము గుందితి నా ప్రాణ విత్తరాశి.

అట్లు వగచి వగచి కామోద్రేకమును భరింపజాలక ఇప్పుడీ శయ్యపై బవ్వలించితిని.

సీ. మోహనంబైన మీ ముద్దుమోమునుగాంచే
సంక్రీతులలరెడి సౌఖ్యమలర.

సౌభాగ్యశాలమీ సన్నిధానముగాంచ
 ప్రేమకలలు పెచ్చుపెరిగె నిపుడు
 పరమపావనమై పవిత్రముఖము
 సరయ శరీరము నాట్యంబునల్పె
 కల్యాణరూపమీ కాంతిగాంచిన మంత
 మందిరించెంతి నెంతో యందమలరె

గీ. నావయో విలాసంబులు నా ధనంబు
 జాలినొండెను మీ కాంతి సన్యములకు
 వర్షధారలై యీధర వరలునట్లు
 ప్రేమపెచ్చించె నా భాగ్యధామమున.

మనోహరా ! మీ సుందర ముఖారవిందముచుగాంచ నాకొక్క
 శోభక గలిగింది. అయ్యది సర్వదా నా జీవస్వంతరము సుఖానందమై
 యుండును. అట్టి నా యీ మనోవాంఛ సాఫల్యమునకై మిమ్ము వేడు
 చున్నాను.

దా :—అబలా ! ప్రియురాలవయన నీ కోర్కె కాటంకపర
 తురా ? సత్వరము నీ వాంఛ లెరుంగజేయుము.

రాజ :—హృదయేశ్వరా ! గాఢనీధియందు నే నొక భవనము
 నిర్మింపవలచితిని ? దానికై రెండువేల రూప్యము లత్యంతవనరమై
 యున్నవిగాన నీప్రియాంగనపై దయవహించి యట్టికోర్కె నరవేర్పుము

దా :—(స్వ) ఓహో ! పురవాసులు చెప్పినట్టి లతాంగి కడు
 మాయలాడిగానున్నది అందులకే యీమె మిక్కిలి ధనము గడించిన
 దట. (ప్ర) రాజ్యలక్ష్మి నిన్న సాయం సమయముననేకదా యాసునం
 దలరూప్యముల నీ కిచ్చితివి. ఇంతలో సంతధన ముపేక్షించిన నాకివ్వ
 సామర్థ్యమున్నదా ? ఇంచుకైన కరుణలేదా ?

రాజ :—కరుణలేకపోవు పెండులకు ? మీకు మిక్కిలి నాపై
 ప్రేమగాంచిన నీవు నా యభీష్ట మీడేర్పలేవా ? ఇదియేరా నీ ప్రేమ ?

దా :—కలికీ !

గీ. తెలియవయితివి నాదు సద్దివ్యమైన
ప్రేమపాశము నీ పైన కరుగుటెల్ల
ప్రాణసాక్షిగ బబ్బునే పలుకులిపుడు.
లేను నా చెంత ధనమిక లేదు లేను.

త్రికరణశుద్ధిగా జెప్పు నా యీ పలుకుల నమ్ముము.

రాజ :— (స్వ) ఓహో ! ఇతడు సరస్వతీనర చక్రవర్తియై
యున్నట్లున్నది. ఇట్టి వ్యధప్రలాపితో నఖ్యమొవర్చిన ధనమిక చేకూ
రునా ? (ప) ఆర్యా ! ఇట్టి గా యీ నోర్కె నెరవేర్చ లేని నీకు ప్రేమ
యెందులకు ? వేళ్ళి సద్గుణాతిశయంబు తెరుంగరా ?

దా :—ఓహో ! నన్న మోహింప ప్రయత్నించుచున్నానా ?

సీ. తల్లిదండ్రుల యష్ట మొల్లనంచును నేను
తల్లిని శోకాన దనిసినాను
విద్యపై నిష్టమే కలగలేకుండుటచే
ఓయేడు చదువక విడచినాను
ప్రేమాంకురంబున విత్తనంబుపోనాడి
అతులిత కష్టంబు లందినాను
హీనజాతిగుణంబు ఏ నెరుంగక నేను
నీ యింటిలో నేను నిలచినాను

గీ. యింపుమీరగ బ్రాంది నాకిచ్చి నీవు
విత్తమెల్లను హరియించి వేశ్యనీతి
జెప్పుచున్నావు చాలింక స్నేహమిపుడు
మాట మాటాడ తన్నెద జంకకింక.

రాజ :—ప్రియా ! నన్ను దన్నెదనా ? ఎన్నడులేని దురభ్యాస

మున కల్పించితినినియా ? నన్నుకనికరింపుము. నేజేసిన యవరాధము న్నకై త్తమింపుము. మీప్రేయసిని చేబట్టుము.

దా :—అబ్బా ! నీవు ప్రేయసివి ! ప్రేయసి ! సద్గుణాతిశయములు అందరికు విశదమేకదా ! నేనిందు చెప్పవలసిన దేమున్నది.

గీ, దోసకూపంబునంబడి క్రూరుఁగుచు
వేరువిధములు లేక యీవృత్తి పడువు
వృత్తిజేయుచున్నారు. యీవేశ్యజాతి
ఎట్టికలుషంబు గలదు నే నెఱగనొక్క

వేశ్యలు ప్రియులపాలిటి మృత్యువులని నాకు తెలియును, ఇంక నీయధిక ప్రసంగముల జాలింపుము.

రాజ :—సియూ ! నన్నింత యవమానించితివా ? దుర్మార్గురాలనైన నాయుంట మీరేల ప్రవేశించితిరి?

దా :—స్వయముగా నేను ప్రవేశింపలేదు. లిఖితము నిట్లు ప్రవేశించితిని.

రాజ :—అటులైన నీవిధిని దూషింపుము. నన్నేల దూషించెదవు?

దా :—దానికంటె దుర్మార్గురాల నైనందుకు—

రాజ :—(ఆర్డోక్సిలో) దుర్మార్గురాలనా ? ఎందుకు ?

దా :—బ్రాంది నిర్భంధముగా నాకిచ్చి మత్తెక్కియున్న వేశ్య నాచెంతనున్న యరువండల రూప్యములు హరింపలేదా !

రాజ :—పాపము ! అన్యకాంతలపొందూరక లభించునని దలంచితివా ? చాలు చాలు ఏమో నీతివరుడవంచు నమ్మినందులకు దూషించుట ప్రతిఫలమా?

దా :—దుర్మతీ ! దూరమున బొమ్ము. (కాలితో తిన్నను.)

రాజ :—భీ మూర్ఖుడా ! అబలనుతన్నుట ఒక ఘనమగు కార్యమేరా ! చూడు ఇప్పుడు నిన్నేమి జేయించెదనో మావారితో జెప్పి.

దా :—ఆ ! మీవాళ్ళతోనేకాదు, బ్రహ్మతో కూడా చెప్పకొనుము శాపీ ! (అని మరల తన్నును.)

రాజ :—బాబోయ్ ! నన్ను కొట్టి చంపుతున్నాడ్రో రండి, రక్షింపుడు ! రక్షింపుడు ! (అని కేక లేయును)

దా :—యింకను సీయింటియందు శాలెడుదుననే భీ. భీ.

(అని బైటికివచ్చును.)

ఔరా ! ఏమి ఈ కామాంధకారము ! ఎట్టి ఓరాగ్రేసరునైన బంధింపగలదు సంహరింపగలదు. ఏదియో నాకు కాలమానచ్చమగుటచే ఈ వేశ్యమందిరమున బ్రవేశించితిని. బ్రాందిమత్తుచే మతి తెలియక చేతనున్న ద్రవ్యమంతయు రాజులక్ష్మి కిచ్చివేసితిని. ఇంతకు కారణము నాపూర్వజన్మసుకృత ఫలమేకదా ! నమ్మినట్టి స్త్రీలను వంచించి నట్టెట్రబోచినట్టి ఈకలుషహస్థములకు మోక్షము కదా ? ఇదంతయు నే నచుభవింపవలసిన కర్మఎట్టి తపానిష్ఠాగర్విష్టడైనను కాలకృత్యమెరుంగునా ? తారలునైతి మిట్టి కష్టము లనుభవింపవలసినదేకదా ! కానిమ్ము. చేతమాత్రమొక చిల్లిగన్వయైనలేదు. ఇక నే నెచ్చటనయును నుద్యోగమును సంపాదించి జీవనోపాయము చేయవలెను. ఉద్యోగం పురుషలక్షణమనిగాదా ! సీతికోవిదులు చెప్పట. ఔరా ! ఏమి ఈ ధనమహాత్మ్యము.

గీ. హరుల గపింప ముంజేతియాయుధంబు

కూటసాక్ష్యంబు బొంకించు కూర్మినిజము

ఏమి గావలెనన్న గూర్పించునౌర

ధనము లేనట్టి బ్రతుకు వ్యర్థంబు నిజము.

నే నీ కార్యమును ప్రయత్నింతుమన్నను డబ్బు ప్రధానమై యున్నది ఏ ప్రదేశమును గాంచినను 'నో లక్ష్మీ' అను సద్వ్యక్తమే కాని నాకు సదుపాయము లభింపకున్నది. రామా! గుణస్తోమం యీ దుర్మార్గుని దామోదరుని గాపాడహా ?

గీ. ఆర్తజనపోష నన్నేల నార్తిమంచి

ఒరులకై వడి జూతువో పరమపురుష

తినగతిండియు లేక నీ దినమదెల్ల

నార్తిగొందితే నేభుక్తి యబ్బుదాయె.

నా యీ క్షుద్భాదను సహింపలేకున్నాను. వలయుసదుపాయము లేనింతమన్న నా కేమియు స్ఫురింపకున్నది (అని జేబునుచూచి) ఇది యేమీ నా చెంతి ఫోన్ చెన్ పెన్ యున్నది. నీని వెంటైన విక్రమించియో, లేక తాకట్టు బెట్టియో వచ్చుపనుకముచే క్షుద్భాదనుచూన్పు కొనియెదను తుదకు సర్వేశ్వరుడు నన్నిట్టి అధమగతికి పాల్పెసనా! కాసిమ్ము (పోవును).

(తెర పడును.)

తృ తీ య రం. గ. ము.

(వర్తక గృహము— కేరిశెట్టి కూర్చునియుండును.)

దా :—(ప్రశ్నించును) అయ్యా! నమస్కారము.

కేరి :—బాబూ! నమస్కారాలొద్దు ఎవకొచ్చినా యీలాగే డబ్బులాగుతారు ఎంతరిని సమాధానం చెప్పాలి?

దా :—అయ్యా! నేను భిక్షకుడనుగాను నీతో పనిబడి వచ్చితిని

పేరి :—ఏమి పని ? మీదేయూరు ?

దా :—నా స్థలము నెల్లూరు బియ్యే చదివి ఉద్యోగము లేక కష్టపడుచున్నాను. మూడుదినములనుండి అన్న మేలేదు.

పేరి :—బియ్యే చదవటం అన్నం లేక పోవటం చాలా వయ్యా యీలాంటివారు చాలామూచాము. ఏదైనా కనికరంపుట్టి సహాయం చేస్తాడని నీ అభిప్రాయం.

అయ్యో ! అట్లుకాదు. మీరేమీ నాకొసంగవలదు. ఇదిగో ! నా చెంతి యీ వస్తువున్నది. దీనిని కుదువయుంచుకొని మూడురూ ప్యములిమ్ము.

పేరి :—డంబాలేమో చాలా చెప్తారు. ఫాన్ టెన్ పెర్ కుదువ బెట్టుతానంటావు నీవేమో చాలా మోసగాడివిలాగున్నావు. దాని నెచ్చటనై దొంగిలించితివేమో ?

దా :—అయ్యో ! నా మాట నమ్ముడు యిదివాది, నే నెవ్వరిది దొంగిలించ లేదు. నేను దొంగనుకాదు,

పేరి :—దొంగ దొంగయని చెప్పుకొనునా ? చాలు చాలు పోవయ్యా ! నాకూ నీకు పోలీసులంటావద్దు.

దా :—అయ్యో ! నీ కాళ్ళంటిమొక్కెద నన్ను కనికరింపుము.

పేరి :—అ యధిక పసంగాలమాని యావలబొమ్ము. లేదేని వినిచ్చటనుంకి గెంటించెదను. నేవకా ! నీనిమెడబట్టి బైటద్రోయుము ఈలాటి సన్యాసులెవరొచ్చినా సంసారములు పాడు చేస్తారు. (నేవకుడు దామోదరుని మెడబట్టి బైటకుద్రోయును).

దా :—ఆహా ! ఇక నా యీ జన్మమెందులకు ? (పెన్నును నేలకొట్టి) ఎట్టి నీచనాక్యము లాలింపవచ్చె ? ఈ జన్మమున్న నేమి ? అంతరించిన నేమి ?

గీ. ప్రాణతుల్యంబులనుగాంచి భ్రాంతిగొంచు

జీవనోపాయధార : జెందదలచి

యన్యసుఖముల బోవోచి హానిగూర్చి

ప్రబలనేటికి యదియొక్క ప్రాణమగు కీ.

నకలనీతిశాస్త్రమును అభ్యసించియు నిట్టి సేవపుసవిలో ప్రజ్ఞే శింపవలసినదె. కూరుకు నైశ్యుడెట్టి కలుషవాక్యములచే నింసిం చెను? ఎంతమరతుమన్నను మిది సూదిముటుకులట్లు నా హృదయ మున గుచ్చుకొనుచున్నది కానిమ్ము ఇప్పుడు నే ప్రమత్నించినది ధనమునకేకదా! అట్టి ధనము నే నెట్టిముడుమల బెట్టబడినను నా చెంత జేర భయంమొందుచున్నది ఇప్పుడు నా కొక సగుపామును లభించి నది అందు లభించుధనము అత్యంతసుఖానందరాశియై నా తేజాభివృద్ధి వృద్ధిజెందునని తెలుపుచున్నది. ఏది ఎటులైనను ఈ రాత్రి వైశ్యునింట్ల దొంగతనమున ప్రవేశించి సాక్ష్యమైనంతి ధనము గ్రహించెదను.

(తెర పడును.)

చ తు ర్థ రం గ ము.

(కోమటి గృహము. అందరు పరుండియుందురు.)

హా :—(మెల్లగ ప్రవేశించును) హా దామోదరా! ఎట్టిరద్దం శమునజన్మించి యిట్టి సేవకార్యమైన దొంగతనమున కంగీకరించితివి? అయినను కానిమ్ము. సుమారిప్పుడు రాత్రి పం జెండుగంటలయ్యెను. వీరివిజాడ గాఢనిద్రయందున్నట్లున్నది. ఈ గృహము కడుధనాభరణ ములచే నలంకరింపబడియున్నది. నలువైపులు నా హృదయం నాకర్షించిన ఎట్టిప్రయత్నమును చేయరీయకున్నది. ఇప్పుడు నే నతిజాగరూకు డనై యిప్పుడు ప్రవర్తించవలెను. లేకున్న నా ప్రాణములింక దక్కవు.

అదిగో! ఆ వైపున నినువపెట్టెయున్నది. అందుకల ధనమును హరిం
 శునేని కడుధచ్యుడనగుదును. (అని మెల్లగా పెట్టిచెంతకదిగి) ఇమ్మది
 భద్రముగా తాళమువైచి యున్నది. నా దెంతకల పరికరములచే వీరిని
 చప్పుడులేకుండ తీయుదు (అని తాళముతీసి పెట్టెను తెరచి నలుదిక్కుల
 జూచి) ధన్యుడను. (అని వస్తువులను ధనము తీసుకొని) ఇంక నేచిచ్చిన
 దారిబోయెదను. సర్వేశ్వరుని కరుణాకటాక్షవీక్షణముచే నా మనో
 వాంఛ పరిపక్వమొందెను. (అని మందునకు నడచుచు)

సేవ :—(కండ్లు నులుముకొనుచు లేచి) ఎచటో దొంగప్రవే
 శించి ఇంట వస్తువులనెల్లను దోచుకొని పోవుచున్నాడు అదిని ముఖ
 మునుగాంచ సాయంసమయమున మా వర్తకగృహమున కరుదెంచి
 అవమానింపబడిన యవకుడట్లున్నది. ఇక నే నాలసెంతునేని ఈ దోపిడి
 నా కంతమున కరిత్రాడై రాకచూడదు. (అని ధనికుని లేపి) అయ్యా!
 మనయింట దోపిడి జరిగినది అదుగోదొంగ ప్రక్కను దాగుచున్నాడు

పేరి :—సేవ కా! ధనము నట్టేటకలిసినదా? అదుగో ప్రక్కను
 గల గోడకు దొంగ కన్నము వేసిరాడు. నీ వందునించి భద్రముగా
 జూచుచుండుము.

సేవ :—మంచిది. (అని బిలమువద్దకు వెళ్ళెను)

పేరి :—(భార్యను లేపి) నెమ్మదిగాలెగు. దొంగదోచుకున్నాడు
 భార్య :—నాథా! ధనమంతయు పోయినట్లున్నదే రమ్మ దొంగను
 పట్టుకొందము. (అని పోయి దామోదరునిపట్టి) సేవ కా! త్వరగారమ్ము
 వీరిని బంధించుము.

దా :—బౌరా! తుచ్చులైన వీరిచే తుదకు ప్రాణముపోవలసి
 వచ్చెనే ఇంక నిరీక్షింపరాదు. ఇతడేగదా ధనికుడు నన్నవమానించిన
 తుచ్చుడు. (అని పిస్తోలుతో ధనకునిపేల్చుగా గొప్పశబ్దమగును.)

పోలీ :—(ప్రవేశించి) ఎచ్చట ? సిస్టోలుశబ్దము ? అని (వారల జూచి) ఎవరు ? ధనికుని కాల్చినది ? పాణములున్నవా ?

సేవ :—అయ్యా ! (దామోదరునివైపుజూసి) ఇతిడే సిస్టోలు తీసుకొని పేరిశెట్టిగార్ని కాల్చినాడు.

దా :—అయ్యా ! కాల్చినది నేనుకాను సేవకుడే దానికి కారణము.....

భార్య :—(ఆర్యో క్షిణో) ఔగా ! దుర్మార్గా ! నా పెనిమిటి ప్రాణములుతీసి తుదకు ఇంటిసేవకునిపై హత్యమోపుచున్నావా ?

పోలీ :—అమ్మా ! రండి వీరిని తీసుకొని మనమందరము న్యాయస్థానమునకు వెళ్లుదము. అక్కడ వీరికితగినశిక్ష విధింపజేసెదను అందరు వెడలిపోవును.)

తెర చాళును)

పంచమరంగము.

లలి :—(ప్రవేశించి) ధన్యురాలను నేడు దామోదరుడు నా చేతి కీలుబొమ్మ చందమామెను. అతని రహస్యములెల్లను, నాకు తెలిసినవే నిర్మలరాత్రి పేరిశెట్టిగారి ఇంట దామోదరుడు దొంగతనము న్నకై ప్రవేశించి పో వీలుండక వారలు పట్టుకొనబోవుచుండ వారిని సిస్టోలుతో కాల్చినాడట. అందుపేరిశెట్టి సావము ! గతించినాడట. అంతట పోలీసులు పట్టుకొనగా హత్యపేరిశెట్టిగారి సేవకునిపై మోపె నట నన్ను వివాహమండపమందుండి దొంగిలించి నాయాభరణములమ్ముకొని తుదకు నన్నెడబాసినట్టి తుచ్చుని దామోదరుని శిక్షింపక మానుదునా ? నేటికి నాకుగలశిక్ష ప్రకాంతమొందెను. ఇక నాలింపక న్యాయస్థలమునకు వెళ్లు దామోదరుడే హత్యకు కారణమని సాక్ష్యమిత్తును. అప్పుడు లలితప్రభావముల దామోదరుడెరుంగ కుండునా ? (అని నిష్క్రమించును.) (తెర పడును.)

రాజీ

షష్ఠమాంకము.

ప్రథమంకము.

న్యాయాస్థలము న్యాయాధిపతి, క్షీడకు మున్నగువారు
(కూర్చొనియుండురు.)

న్యాయా :—ముద్దాయి దామోదరు డెచ్చట నున్నాడు.
వానిని పిలుపుడు.

సేవ :—(దామోదరుని మూడుసార్లు పిలచుచు.)

న్యాయా :—పోలీసులు కానిస్టేబులు నెం 304 ను పిలుపుడు.
(సేవకుడు పోలీసును పిలచును. పోలీసు బోనులో ప్రవేశించును, దామోదరుడు, పేరిశెట్టిభార్య సేవకుడు బోనులో ప్రవేశింతురు)

సేవ :—(పోలీసుతో) దేవునియెదుట ప్రమాణముచేసి నిజము
చెప్పుము.

పోలీ :—అయ్యా! మొదటిదినము రాత్రిపండ్రెండుగంటలకు
నేను మార్కెట్టు బజారున బీటు యందు నుంచుంటిని.

క్షీడ :—పేరిశెట్టిగారి గృహము నీవెరుంగుచువా? అది
ఎచ్చట నున్నది?

పోలీ :—వారి గృహము నేనెరుంగుచును. మార్కెట్టు బజారుననే కలదు.

స్త్రీడః—ఆరాత్రి సుమారు పండుగంటలకు పేరిశెట్టిగారిగ్గు
మామందు ఏమి జరిగినది?

పోలీ—బీటుయందుండగా సుమారు ఒంటిగంటకు నేరొకశబ్ద
మును విని అదిపిస్తోలు దెబ్బగాభావించి శబ్దమునుపట్టి పేరిశెట్టిగారి
ఇంటిత్రోవను పరుగెత్తితిని వారి ఇంటిలోగల భయంకరరోళ్ళాతము
లైన పలుకులాలకించి వారి గృహమున ప్రవేశించితిని.

స్త్రీడరు—ఆవల మరేమి జరిగినది?

పోలీ—అందు పేరిశెట్టి భార్యఆతని సేవకుడు ఈ ముద్దాయిని
పట్టుకొని యుండిరి. అక్కడనే పేరిశెట్టి రామ్ముననాటి పిస్తోలుదెబ్బ
పడియుండెను.

స్త్రీడ—దేనికై వారు ముద్దాయిని పట్టుకొనియుండిరి? నీకేమైనా
తెలియునా?

పోలీ—ఈ ముద్దాయి వారిఇంటిలోనికి దోపిడీకైవచ్చినందున
వారు పట్టుకొనియుండిరి. ప్రక్కను జూడ గోడికు కన్నము వేసి
యుండెను.

స్త్రీడ—అప్పుడీ ముద్దాయిచెంత పిస్తలు, ఆభరణము. లేమ
యినాయుండెనా?

పోలీ—(పీలుగల మూటవిప్పి) ఇదిగో! ఈ పిస్తలు, ఈ ఆభర
ణములు వారిమధ్యలో పడియుండెను ఎవరిచెంతినులేవు.

స్త్రీడ—అప్పుడేమైనా దానివిషయమై విచారించితివా?

పోలీ—ఈ ముద్దాయిని విచారింపగా హత్యకు కారణము
సేవకుడని చెప్పెను. అంతలో తమ సన్నిధానమునకు ఈమువ్వరిని
కొని తెచ్చితిని.

న్యాయ—ఇకను ముద్దాయిని విచారింపును.

స్త్రీడ :—(ముద్దా మనిచూచి) పోలీసు 301 చెప్పిన సాక్ష్యము నకు ఒప్పుకలయునా ?

ముద్దా :—రాకు ఒప్పుదలకాదు. హత్యకు కారణము నేవకుడే కాని నేను కాదు.

స్త్రీడ :—అయిన నీ వా ప్రదేశమునను రాత్రివేళ పోవుటకు కారణమేమి ?

ముద్దా :—నానియింట భయకరోత్పాతిముల గల్గియుండుటచే చూడ వచ్చేసిందిని.

స్త్రీడ :—నీవాసమునను ఎచ్చటనుండి వచ్చుచుంటివి ?

ముద్దా :—రామమోహన సిఠీమా ఫస్టుస్టే అయిన పిమ్మడి అదేదారిని వచ్చుచుంటిని. నిష్కారణముగా నాపైనింద మోసినాను.

సేన :—అయ్యో ! ఇతడు మాశ్చెట్టిగానింట దొంగతనమునకు ప్రవేశించి యాభరణముల దొంగిలించి పోవుచుండగా పేరిశెట్టి యాతని భార్య, కేమా కలసి ముద్దాయిని పట్టుకొంటిమి. బలత్కారమున నోకహస్తము విడపించుకొని పిస్తోలుతో పేరిశెట్టిగార్ని కాల్చినాడు. అంతలో పోలీసు ప్రవేశించి వ్యాయుధమునకు గొనివచ్చెను.

పేరిశెట్టిభార్య :—మాసేనకుడు చెప్పినదంతయు సత్యమే వానికి నే నంగీకరించితిని.

న్యాయ :—పోలీసు కేటుమెంటుచు జూడ అతను వ్యయముగా చూడవలెన్నది. ముద్దాయివైపుగాని పేరిశెట్టివైపుకాని బలమైన సాక్ష్యము లేకున్నది.

స్త్రీడ :—ఈసాక్షి పేరిశెట్టిగారి సేవకుడైనందునను ఈమె భార్యయైనందునను సాక్ష్యము నగ్రుతగినదికాదు.

లలి :—(ప్రవేశించి) అయ్యలారా ! సాక్ష్యము నమ్మదగినది కాదా ? దామోదరుడు నశ్చురుషుడని తలంచితిగా ?

స్త్రీ :—అమ్మా ! నీ వెవరు ? ని యూరేది ?

లలి :—-య్యా ! నేను లలితయనుదానను నా స్థలము బట్టాను.

స్త్రీ :—అయిన నీ ప్రదేశమున కేలవచ్చితివి ?

లలి :— నా వివాహసమయమున ఈ దామోదరు డచ్చట ప్రవేశించి పిస్తోలు తీసుకొని నా జననీజనకుల బెడరించి నన్ను నిగ్గురించి మోటారుకారునం దీప్రదేశమునకు గొనిలెచ్చెను. ఆవల నా చెంతనున్న బంగారునగలెల్ల తీసుకొని విక్రయించుకొని ద్రవ్యమొచ్చుటనో పోయినదని చెప్పెను. అంతట నేను పలువిధమల ప్రశ్నింపగా వాన్ని కాలితోతన్ని సంబంధమేమియు లేదని వెడలిపోయెను.

స్త్రీ :—ఇతని పూర్వవృత్తాంతమేమైన తెలియు గా ?

లలి :— ఇతడు బాంబాయి కాలేజీ విద్యార్థియట. ఇతడు కడు ముండిగా తిరుగుచు మోహనసింగు భార్యను ప్రేమించి ఆమెను వశపరుచుకొని మోహనసింగును జరిపిరాడట. ఇతని చాత్రమెల్ల కడు చీతమైయున్నది.

న్యాయ :—ఇన్నియు సాక్ష్యమునుబట్టి ముద్దాయికి శిక్ష విధింపవలసియున్నది. తదితర మూడుసాక్ష్యములుకూడ నిజమైయుండును.

స్త్రీ :—శిక్ష ? ధించుటయందు సందియము లేదు. కడుకఠినముగానే విధింపవలెను. దామోదరా ! లలితసాక్ష్యము నీకునమ్మతమేనా ?

దా :—(పలుకక నిలిచియుండును.)

న్యాయ :— ముద్దాయికి మరణశిక్ష విధించినాడను. రెండు పాణములు హరించెననుటకు సందియము లేదు.

స్త్రీ :—విధింపవలసినదే.

న్యాయ :—(పేరిశెట్టి భార్యతో) అమ్మా ! నీ యాభరణముల
 గొనిపోమ్ము. గతించిన పెనిమిటికై చింతింపవలదు. లలితా ! నీ
 సాక్ష్యమునుపట్టి దామోదరునికి మరణశిక్ష విధించిరాడను. పాపమం-
 తయు దైవము నిరీక్షింపవలసినదే.

లలి :—అయ్యా ! నా సాక్ష్యమునందేమి కానంతైనా అన్యాయములేదు. ఇక సెలవు తీసుకొనెదను.

శ్రీడ :—న్యాయాధిపతిగారూ ! ఇక పోవుదమురండి.

(అందరు నిష్క్రమించుదురు.)

రెండు వ రం గ ము.

(రాజభటులు దామోదరుడు ప్రవేశింతురు)

దా :—అయ్యలారా ! దైవప్రార్థనకై కొంచెము సెలవొనగుడు.

రాజభటులు :—మంచిది.

దా :—భారత దేశీయ సోదరులారా ! నా యీ కలుషచేష్టలకై
 నన్ను మామింపకుడు.

సీ. కడుపున నవమానకాలంబుమోసిన

ప్రేమతల్లి దుఃఖపెట్టినాను

కోటానకోటులు గూడియుండినవాడు

విత్తంబు బవలు ఖర్చుపెట్టినాను

స్నేహింతబన్న యీ చెనటుల శిక్షించి

ద్రవ్యంబు చేకొంచు దనరినాను

ప్రేమతోనమ్మిన విమలాక్షులనుబట్టి

తొలుత నేనగల్గెల్ల దోచినాను

గీ. ఎందరో దయాపరులు నా హీనమైన
 కలుషహస్తముననే మృతి గాంచిన్నారు
 బ్రతుకుపై భ్రాంతిలేదు నా ప్రాణశిక్ష
 తప్పగలదొక్కో వేయేండు తప మొనర్చు.

ఇందుల నాకు సహాయ మొనర్చు వారొక్కరైన లేరు. ముందు నా
 చినాశకాలమున ప్రవర్తించిన ప్రవర్తనలెల్ల కలుషమునకు ప్రధానమై
 యుండును. అవియే ప్రాణశిక్షమృత్యువులై యున్నవి. సజ్జనస్వభావులారా!

సీ. అంగకంబునగల హర్షంబుగౌరవ
 మే విద్యయందలి నొనగబోదు
 మాతాపితృలసేవ మది స్మరించెడువారి
 కలుషము మోక్షంబు గాంచగలదు
 త్రాగుడు మితిమీరి ప్రబలుచుండుటయెల్ల
 నార్యోత్తములకవి యార్తినిజము
 వేశ్య సాంగత్యంబు విత్తంబు హరణంబు
 దోపుడులెల్లను దొడ్డగావు

గీ. చేసినాడను వెక్కగు చెనటిక్రిమిల
 పోవుచున్నాడ నా జీవములనుబాసి
 ఆర్య సద్వంశవేత్త దయాపరులార
 వందనం బిదిమీకు నే నందజేతు.

(అని నిష్క్రమింతురు.)

[తెర వ్రాలును.]

సంపూర్ణము.

అనుబంధములు

1 అనుబంధము—దామోదరుడు.

అటలన్నిటికి మించిచెలంగిన అందమైన బంతాటా
 త్వరగాను నే బోవకపోతే పందెముచెడు నీపూట
 బ్యాటుహ్యాటు బూటువేసుకొని త్వరగా నేబోయి
 యెట్టులైనా వాప్రజ్ఞజూపి పందెమునే గెలువవలెన్
 యేమిచేయుటకు తోచకున్నది యేమగునో యీవేళా.

2 అనుబంధము—దామోదరుడు.

దయరాదా జనకా నీకు నాపయి
 నిను యెంతేనివేడుదు కరుణయురాదు
 కృపతో బోతువని నమ్మినచ్చితిని
 యంతకష్టపెట్టుట నీకు న్యాయమా
 జనకా నాయందు దయవ్రంది నన్ను రక్షింపుము.

3 అనుబంధము—చూర్చిసింగు.

ప్రియసఖి పుష్పవనమిదె గనుమా
 నానావిధముల పుష్పజాతులతో
 నలరారెడు యీచనమును గాంచుమా
 జాగరూకతతో నడువుము యబలా
 పొదలుమాండ్లు గలవు యిచట
 కడునెమ్మదిగా నడువుము బాలా

4 అనుబంధము—యోగి.

నీ మహిమలు నూహింపగ తరమా
 నిఖిలేశా యీనరులకు ప్రవిమలా
 నకలాశ్రితరక్షా ప్రకటిత మహితా
 సుకకరగుణా జయతు జయతు కృష్ణా॥

5. అనుబంధము—రాజలక్ష్మీ-త్రితాల్.

ఓహో ఈవన కుసుమము కేలా
మదిశార్వము చూడగజాలా
అందగత్తెనని మురిసెదరా
యెల్లప్పుడు నను కృపతో జూడుము
విడువక నాతో వుండుమునాథా !

6. అనుబంధము—మీనాక్షి-మాండు.

ఆశయెగా యీమాయా ప్రపంచము
స్వాగతంబున్ మమతన్ వీడుమా
దేహము గేహము జూచి భ్రమసినా
మాయలలో బడిబోవకుమా
సహాయకెవరూ రారునీతో
పుపాయమేమో గనుమా మనసా ||

7. అనుబంధము—దామోదరుడు—కాశీ

మానుకోగదవే మనసా
మద్యచానపు మౌఢ్యమును యిక
సతీపతులూ సంపద లెడబాసీ
నవ్వచాశమును దొలదగజేయును
అఖిలవ్యాధులు అధికముకాగా
ఆ నొంకగ జేయును మనసా
జ్ఞానము నా అజ్ఞానలయినా
నీచ వర్తనకు లోనై తొడకిటు
పాపాన్ని పాపహరితులయి
దీక్షలక చలగుదురు మనసా ||

సంపూర్ణము.

ద్రవమున కాశీహస్త తమ్మారావు అండ్ సన్స్ వారి స్వక్రియ

రాజేశ్వరీ ప్రెస్ వారు, ముద్రించబడినది 1945.

ల వ కు శ

శ్రీ॥ శే॥ కాళహస్తి సూర్యప్రకాశరావుగారి, రచన.

ఆంధ్రదేశములో గవుల సంఖ్య నానాటికి బెరిగిపోవుచున్నది. ప్రకటనకర్త లెక్కువగుచున్నారు. “మందిలావయన మతమునకు జేట” ను సామెత మీరెఱుంగనిదా! అసమర్థులగువారిచే వామఁ బడిన వ్యర్థగ్రంథములను దక్కువవెలకుఁ గొని, చదువబోయి పుటను దెఱచి, మూసివేయుట పాఠకుల కనుభవకై వేద్యమేగద! అందులకుఁ కారణము?—సరకు లేకపోవుటచేత! మా నాటకమట్టిదికాదు. పద్యములను పది సర్వాదుములు వచనమును వందసార్లు పాటలను బాటక మారులు చదువకయే, గ్రహింపకయే, మిన్నికొనలేరు—అనగాశైలి మనోహరము—రత్నముల మాట—అమృతభండమునై చుక్కలలోని చంద్రునివలె మానాటక మితర గ్రంథములలోకెల్ల మిన్నయై చెన్ను మీఱుచున్నది. అతిశయోక్తి కాదు. అసత్యములేదు. చాకలివారి నఁభాషణము విన్నంతనే కనుపులు చేతపట్టుకొని నవ్వనివారుగాని, సీతావియోగమునఁ పరితపించు రామునితోఁ బాటు కన్నీరు విడువని వారుగాని పందెమునకయినఁ గనబడరు. ఆత్మస్తుతి గాకున్న—సుప్రసిద్ధము! నేడే పుస్తకమును దెప్పించుకొని చదివి, ఆనందింపుడు.

చక్కని మూడవకూపు వెల 1-0-0

వలయువారు:—

కాళహస్తి తత్పూరావు అండ్ సన్స్,

క్రికెటర్లు, పబ్లిషర్లు, అండ్ బుక్సెల్లర్స్,

రాజమండ్రి.

కె. తమ్మారావు ఆండ్ నన్సు వారి స్వంత ప్రచురణములు.

పాండవాష్టాత్రవాసము	1-4	కనక తార.	1-4
సంగీత సావిత్రి	1-4	సారంగధర	1-4
జయంతజయపాలము	1-4	మీరాబాయి	1-4
సత్యహరిశ్చంద్ర	1-4	లవకుశ	1-4
సంగీత కాంతామతి	1-4	భక్తకుచేల	1-4
జారవిలాసము	1-4	కాధాకృష్ణ	1-4
రోషవార	1-4	అననూయ	1-4
పాదుకాపట్టాభిషేకం	1-4	రామదాసు	1-4
లంకాదహనము	1-4	బాబ్బిలి	1-4
ద్రోణవతిజ్ఞ	1-4	చింతామణి	1-4
పద్మపూహము	1-4	శశిరేఖ	1-4
శ్రీకృష్ణలీలలు	1-4	నవీతులసి	1-4
శ్రీకృష్ణరాయభారం	1-4	ద్రౌపది	1-4
సంగీత ప్రహ్లాద	1-4	ప్రమీల	1-4
శ్రీకృష్ణతులాభారము	1-4	అహల్య	1-4

వలయువారు :—

కాళహస్తి తమ్మారావు ఆండ్ నన్సు,

పింటూరు, పల్లివర్రు, అండు బుక్కెల్లూరు,

రాజమండ్రి.

